בע"ה

גליון ל"ה | ט"ו-כ"א טהת

לְשִׂיחָה

עַל דַּלְתֵי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת שְׁמוֹת תשפ"ו

נ"ך: יחזקאל פרקים ל"ה-מ"א

משנה: מסכת אבות פרק ד'

הקדמת המערכת

שבוע טוב ומבֹרך, לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

השבוע, ט"ו-כ"א טבת, נלמד את פרקים ל"ה-מ"א בספר יחזקאל; ואת פרק ד' במסכת אבות.

המערכת

***

לקבלת העלון מדי שבוע באימייל, לתרומות, הערות והארות – noameg23@gmail.com

טבלת הלִמוד לחדש טבת

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת קדש
א' טבת יחזקאל כ"א	**ב' טבת** יחזקאל כ"ב	**ג' טבת** יחזקאלכ"ג	**ד' טבת** יחזקאל כ"ד	**ה' טבת** **דידן נצח!** יחזקאל כ"ה	**ו' טבת** יחזקאל כ"ו	**ז' טבת** **ויגש** יחזקאל כ"ז אבות פ"ב
ח' טבת יחזקאל כ"ח	**ט' טבת** יחזקאל כ"ט	**י' טבת** יחזקאל ל'	**י"א טבת** יחזקאל ל"א	**י"ב טבת** יחזקאל ל"ב	**י"ג טבת** יחזקאל ל"ג	**י"ד טבת** **ויחי** יחזקאל ל"ד אבות פ"ג
ט"ו טבת יחזקאל ל"ה	**ט"ז טבת** יחזקאל ל"ו	**י"ז טבת** יחזקאל ל"ז	**י"ח טבת** יחזקאל ל"ח	**י"ט טבת** יחזקאל ל"ט	**כ' טבת** יחזקאל מ'	**כ"א טבת** **שמות** יחזקאל מ"א אבות פ"ד
כ"ב טבת יחזקאל מ"ב	**כ"ג טבת** יחזקאל מ"ג	**כ"ד טבת** **הילולת כ"ק אדמו"ר הזקן** יחזקאל מ"ד	**כ"ה טבת** יחזקאל מ"ה	**כ"ו טבת** יחזקאל מ"ו	**כ"ז טבת** יחזקאל מ"ז	**כ"ח טבת** **וארא** אבות פ"ה יחזקאל מ"ח **סיום!!!**
כ"ט טבת הושע א'	**א' שבט** **ראש חודש** הושע ב'	**ב' שבט** הושע ג'	**ג' שבט** הושע ד'	**ד' שבט** הושע ה'	**ה' שבט** הושע ו'	**ו' שבט** **בא** אבות פ"ו הושע ז'

נ"ך יומי - יום ראשון, ט"ו טבת

יחזקאל פרק ל"ה

(א) {פ} וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ עַל־הַר שֵׂעִיר וְהִנָּבֵא עָלָיו: (ג) וְאָמַרְתָּ לּוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ הַר־שֵׂעִיר וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ וּנְתַתִּיךָ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה: (ד) עָרֶיךָ חָרְבָּה אֶשִּׁים וְאַתָּה שְׁמָמָה תִּהְיֶה וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: (ה) יַעַן הֱיוֹת לְךָ אֵיבַת עוֹלָם וַתַּגֵּר אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי־חֶרֶב בְּעֵת אֵידָם בְּעֵת עֲוֹן קֵץ:

ותגר - ותשפל, כמו והגרתי לגיא אבניה (מיכה א', ו'), שהיו מסגירים אותם לאויביהם כשהיו בורחים דרך ארצם וזו היא שאמר עובדיה: אל תעמד על הפרק (עבדיה א', י"ד). **בעת אידם** - כשמסרתים ביד אויב. **בעת עון קץ** - כשנגמר קץ עונם ונתמלאת סאתם.

(ו) לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־לְדָם אֶעֱשֶׂךָּ וְדָם יִרְדְּפֶךָּ אִם־לֹא דָם שָׂנֵאתָ וְדָם יִרְדְּפֶךָּ:

לדם אעשך - נופל בחרב. **דם שנאת** - בזית את הבכורה שעבודתי היתה מסורה להם ושנאת להיות מלכלך עצמך בדם קרבן עבודתי, וליכלוך דם הרוגים ירדפך. ויש אומרים: דם מילה שנאת. ויש אומרים: רוצחים אתה ירא כשאר כל אדם ורוצחים ירדפוך. ויש אומרים: דם שנאת - אחיך שהוא בשרך ודמך.

(ז) וְנָתַתִּי אֶת־הַר שֵׂעִיר לְשִׁמְמָה וּשְׁמָמָה וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ עֹבֵר וָשָׁב: (ח) וּמִלֵּאתִי אֶת־הָרָיו חֲלָלָיו גִּבְעוֹתֶיךָ וְגֵיאוֹתֶיךָ וְכָל־אֲפִיקֶיךָ חַלְלֵי־חֶרֶב יִפְּלוּ בָהֶם: (ט) שְׁמָמוֹת עוֹלָם אֶתֶּנְךָּ וְעָרֶיךָ לֹא [תָשֻׁבְנָה] (תישבנה) וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:

ועריך לא תשובנה - לא כמה שאמרתי למצרים: ושבתי את שבות מצרים (יחזקאל כ"ט, י"ד), ושבתי את שבות בני עמון (ירמיהו מ"ט, ו'). וזו היא שאמר מלאכי: ואת עשו שנאתי ואתן את הריו שממה (מלאכי א', ג'), שעיתדתים לשממות עולם.

(י) יַעַן אָמְרְךָ אֶת־שְׁנֵי הַגּוֹיִם וְאֶת־שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת לִי תִּהְיֶינָה וְיָרַשְׁנוּהָ וַיהוָה שָׁם הָיָה:

שני הגוים - ישראל ויהודה. ומדרש אגדת ר' תנחומא דורשו כלפי שהלך עשו אל ישמעאל להתחתן בו להשיאו (בראשית כ"ח, ט'), שיעורר על יצחק על ירושת אברהם ויהרוג ישמעאל את יצחק, ויהיה יעקב גואל הדם של יצחק ויהרוג את ישמעאל חמי, ואהיה אני גואל הדם של חמי ואהרוג את יעקב. וזהו: יקרבו ימי אבל אבי (בראשית כ"ז, מ"א) ואהרגה את יעקב אחי ואירש אני את יצחק ואת ישמעאל. **וי"י שם היה** - ידע את מחשבותיך.

(יא) {ס} לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה וְעָשִׂיתִי כְּאַפְּךָ וּכְקִנְאָתְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָה מִשִּׂנְאָתֵיךְ בָּם וְנוֹדַעְתִּי בָם כַּאֲשֶׁר אֶשְׁפְּטֶךָּ:

ועשיתי כאפך - כאותה האף שעשית - לישראל אעשה לך. **ונודעתי בם כאשר אשפטך** - אז יכירו את גבורתי.

(יב) וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה שָׁמַעְתִּי | אֶת־כָּל־נְאָצוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר | [שָׁמֵמוּ] (שממה) לָנוּ נִתְּנוּ לְאָכְלָה: (יג) וַתַּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהַעְתַּרְתֶּם עָלַי דִּבְרֵיכֶם אֲנִי שָׁמָעְתִּי:

העתרתם - הרביתם, וכן ועתר ענן הקטרת (יחזקאל ח', י"א) - לשון עובי.

(יד) {ס} כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּשְׂמֹחַ כָּל־הָאָרֶץ שְׁמָמָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:

כשמח כל הארץ - כשאטול אני את מלכותי כי אז תשמח הארץ, כעיניין שנאמר: י"י מלך תגל הארץ (תהלים צ"ז, א') אז שממה אעשה לך.

(טו) כְּשִׂמְחָתְךָ לְנַחֲלַת בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־שָׁמֵמָה כֵּן אֶעֱשֶׂה־לָּךְ שְׁמָמָה תִּהְיֶה הַר־שֵׂעִיר וְכָל־אֱדוֹם כֻּלָּהּ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

נ"ך יומי - יום שני, ט"ז טבת

יחזקאל פרק ל"ו

(א) {פ} וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָֹה: (ב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה יַעַן אָמֶר הָאוֹיֵב עֲלֵיכֶם הֶאָח וּבָמוֹת עוֹלָם לְמוֹרָשָׁה הָיְתָה לָּנוּ:

האח - שמחה. **ובמות עולם** - ארץ ישראל שהוא גובהו ונויו של עולם.

(ג) לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה יַעַן בְּיַעַן שַׁמּוֹתְ וְשָׁאֹף אֶתְכֶם מִסָּבִיב לִהְיוֹתְכֶם מוֹרָשָׁהְ לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וַתֵּעָלוּ עַל־שִׂפַת לָשׁוֹן וְדִבַּת־עָם:

שמות ושאוף אתכם מסביב - שכיניכם היו משתוממים ותומהים לשתוק ולראות בסוף חורבנכם, ושואפים ותאיבים ומצפים להיותכם מורשה לשארית הגוים. **ותעלו על שפת לשון** - ועתה בחורבנכם הכל מדברים ומדובבים בכם לאמר: האח הרי שממו. **ודבת עם** - פרלימינט בלעז.

(ד) לָכֵן הָרֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ דְּבַר־אֲדֹנָי יֱהוִֹה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת וְלֶחָרְבוֹת הַשֹּׁמְמוֹת וְלֶעָרִים הַנֶּעֱזָבוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְבַזּ וּלְלַעַג לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם אֲשֶׁר מִסָּבִיב: (ה) לָכֵן כֹּה־אָמַרְ אֲדֹנָי יֱהוִֹהְ אִם־לֹא בְּאֵשׁ קִנְאָתִי דִּבַּרְתִּי עַל־שְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וְעַל־אֱדוֹם כֻּלָּא אֲשֶׁר נָתְנוּ־אֶת־אַרְצִי | לָהֶם לְמוֹרָשָׁה בְּשִׂמְחַת כָּל־לֵבָב בִּשְׁאָט נֶפֶשׁ לְמַעַן מִגְרָשֶׁהּ לָבָז:

למען מגרשה לבז - לפי שראו גירושה לבז שהוטלה לביזה.

(ו) לָכֵּן הִנָּבֵא עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת כֹּה־אָמַר| אֲדֹנָי יֱהוִֹה הִנְנִי בְקִנְאָתִי וּבַחֲמָתִי דִּבַּרְתִּי יַעַן כְּלִמַּת גּוֹיִם נְשָׂאתֶם: (ז) לָכֵן כֹּה אָמַרְ אֲדֹנָי יֱהוִֹה אֲנִי נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי אִם־לֹא הַגּוֹיִמְ אֲשֶׁר לָכֶם מִסָּבִיב הֵמָּה כְּלִמָּתָם יִשָּׂאוּ: (ח) וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵלְ עֲנַפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפִרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא: (ט) כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם: (י) וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶמְ אָדָם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּה וְנֹשְׁבוּ הֶעָרִים וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה: (יא) וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה וְרָבוּ וּפָרוּ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקֶדְמוֹתֵיכֶם וְהֵיטַבְתִּי מֵרִאשֹׁתֵיכֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָֹה: (יב) וְהוֹלַכְתִּיְ עֲלֵיכֶם אָדָם אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵלְ וִירֵשׁוּךְ וְהָיִיתָ לָהֶם לְנַחֲלָה וְלֹא־תוֹסֵף עוֹד לְשַׁכְּלָם:

לשכלם - לגרש יושבייך מקרבך, הוא קרוי שיכול.

(יג) {ס} כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה יַעַן אׇמְרִים לָכֶם אֹכֶלֶת אָדָם [אָתְּ] (אתי) וּמְשַׁכֶּלֶת [גּוֹיַיִךְ] (גויך) הָיִית:

אוכלת אדם את - לימודת היא הארץ הזאת להשחית את יושביה, האמוריים כלו בה והיהודים כלו בה.

(יד) לָכֵן אָדָם לֹא־תֹאכְלִי עוֹד [וְגוֹיַיִךְ] (וגויך) לֹא (תכשלי) [תְשַׁכְּלִי־]עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: (טו) וְלֹא־אַשְׁמִיעַ אֵלַיִךְ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם וְחֶרְפַּת עַמִּים לֹא תִשְׂאִי־עוֹד [וְגוֹיַיִךְ] (וגויך) לֹא־תַכְשִׁלִי עוֹד נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: (טז) {פ} וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (יז) בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי:

כטומאת הנדה - המשילה הכתוב לנדה שבעלה מצפה מתי תטהר ותאב לשוב אליה.

(יח) וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ: (יט) וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים: (כ) וַיָּבֹוא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ:

ויבא - לפי שאמר: בית ישראל (יחזקאל ל"ו, י"ז) בראש הפרשה, קרא כל הפרשה בלשון יחיד. ומדרש הגדה: הקב"ה בא עמהם בגולה ומטה אזן מה היו אומרים השבאים: הרי אילו עם י"י ולא היה לו יכולת להצילם. במדרש איכה רבתי.
יחללו את שם קדשי - השפילו את כבודי. ומהו החילול: באמור אויביהם עליהם עם י"י אלה ומארצו יצאו - ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו.

(כא) וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלֻהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: (כב) {פ} לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

לא למענכם אני עושה - התשועה שאושיעכם.

(כג) וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם:

(כג-כד) **וקדשתי את שמי** - ומה הוא הקידוש: ולקחתי אתכם מן הגוים.

(כד) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם: (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

מים טהורים - אכפר עליכם ואעביר טומאתכם, כהזיית מי חטאת המעבירים טומאת המת.

(כו) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

לב חדש - יצר שנתחדש לטובה.

(כז) וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: (כח) וישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם וִהְיִיתֶם לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: (כט) וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: (ל) וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם: (לא) וּזְכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקֻטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

ונקוטותם בפניכם - דמוניר בלעז, תמקו בעצמכם בבושתכם על הגמול הרע אשר גמלתם לפני ואני גומל לכם טובה.

(לב) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה יְוָדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: (לג) {ס} כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה בְּיוֹם טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכֹּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הֶעָרִים וְנִבְנוּ הֶחָרְבוֹת: (לד) וְהָאָרֶץ הַנְּשַׁמָּה תֵּעָבֵד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָּל־עוֹבֵר:

והארץ הנשמה תעבד - הארץ אשר היתה שממה עד הנה תהא נעבדת ונזרעת.

(לה) וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלָּזוּ הַנְּשַׁמָּה הָיְתָה כְּגַן־עֵדֶן וְהֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת וְהַנְּשַׁמּוֹת וְהַנֶּהֱרָסוֹת בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ:

היתה כגן עדן - עכשיו נהפכה להיות כגן עדן. **והערים החרבות** - זה ימים רבים עכשיו בצורות ישָׁבו.

(לו) וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשָּׁאֲרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בָּנִיתִי הַנֶּהֱרָסוֹת נָטַעְתִּי הַנְּשַׁמָּה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (לז) {ס} כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אַרְבֶּה אֹתָם כַּצֹּאן אָדָם:

אדרש לבית ישראל - אתפתה להם בתפלתם בדורשם אותי על זאת. **ארבה אותם** - אדם כצאן לרוב.

(לח) כְּצֹאן קָדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַ͏ִם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

כצאן קדשים - שהיתה באה לירושלם במועדי פסחים. [לשון אחר: כתרגומו, אסגינון באינשא ואצלחינון בבעירא, כלומר שלא יהיו עוונותיהם נזכרים עליהן.]

נ"ך יומי - יום שלישי י"ז טבת

יחזקאל פרק ל"ז

(א) {פ} הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיּוֹצִאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת:

יד י"י - כל יד י"י שבנבואה לשון כפייה הוא, שהיתה הרוח כופה אותו לילך כמשתגע אל מקום שהרוח חפץ. **והיא מלאה עצמות** - רבותינו אמרו: שהיו משבט אפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ והרגום אנשי גת הנולדים בארץ (דברי הימים א ז', כ"א) כמו שאמור בדברי הימים.

(ב) וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב | סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פְּנֵי הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד:

[**והעבירני עליהם סביב סביב** - לבקעה ולא הכניסו לתוכה לפי שהיה כהן.]

(ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וָאֹמַר אֲדֹנָי יֱהוִה אַתָּה יָדָעְתָּ:

התחיינה - הנראה בעיניך שיוכלו לחיות.

(ד) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה: (ה) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם: (ו) וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:

ונתתי עליכם גידים וגו' - ובספר איוב הוא אומר: עור ובשר תלבישני תחלה, ואחר כך: ובעצמות וגידים תסוככני (איוב י', י"א). אלא למה היו אילו דומים? לאדם שפושט וחוזר ולובש, שמה שפשט אחרון לובש ראשון. אבל בתחילת ברייתו הוולד, עור ובשר תחלה ואחר כך עצמות וגידים. **וקרמתי** - לשון קרום. [איקרוטירייא בלעז.]

(ז) וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי וַיְהִי־קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה־רַעַשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל־עַצְמוֹ:

ויהי קול - והנה רעש העצמות שהיו טופחין זה לזה. **עצם אל עצמו** - עצמות כל אחד ואחד, כל מקום שנתפזרו היו קופצים ומתקרבים כל אחד אצל מקום חיבורו.

(ח) וְרָאִ֕יתִי וְהִנֵּ֥ה־עֲלֵיהֶ֖ם גִּדִ֑ים וּבָשָׂ֣ר עָלֶ֔ה וַיִּקְרָ֥ם עֲלֵיהֶ֖ם עֹ֣ור מִלְמָ֑עְלָה וְרוּחַ֙ אֵ֣ין בָּהֶ֔ם: (ט) וַיֹּ֥אמֶר אֵלַ֖י הִנָּבֵ֣א אֶל־הָר֑וּחַ הִנָּבֵ֤א בֶּן־אָדָם֙ וְאָמַרְתָּ֣ אֶל־הָר֔וּחַ {ס} כֹּה־אָמַ֥ר | אֲדֹנָ֖י יֱהוִ֑ה מֵאַרְבַּ֣ע רוּחֹ֔ות בֹּ֥אִי הָרֽוּחַ֙ וּפְחִ֣י בַּהֲרוּגִ֔ים הָאֵ֖לֶּה וְיִֽחְיֽוּ:

מארבע רוחות - כל מקום שהלכו נשמותיהן לשוט לארבע רוחות העולם משם יתקבצו ויבאו. **ופחי** - כמו נופח באש פחם (ישעיהו נ"ד, ט"ז).

(י) וְהִנַּבֵּ֣אתִי כַּאֲשֶׁ֣ר צִוַּ֔נִי וַתָּבוֹא֙ בָּהֶ֣ם הָרֽוּחַ֔ וַיִּֽחְי֖וּ וַיַּעַמְד֣וּ עַל־רַגְלֵיהֶ֑ם חַ֥יִל גָּדֹ֖ול מְאֹ֥ד־מְאֹֽד: (יא) וַיֹּ֨אמֶר֙ אֵלַ֔י בֶּן־אָדָ֕ם הָעֲצָמֹ֥ות הָאֵ֖לֶּה כָּל־בֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֣ל הֵ֑מָּה הִנֵּ֣ה אֹמְרִ֗ים יָבְשׁ֤וּ עַצְמוֹתֵ֙ינוּ֙ וְאָבְדָ֣ה תִקְוָתֵ֔נוּ נִגְזַ֖רְנוּ לָֽנוּ:

העצמות האלה כל בית ישראל המה - רמז ודוגמא לכל בית ישראל בגלותם המה שהרי הם אומרים יבשו עצמותינו בצרות אבדה תקותינו ומה נוחיל עוד לתשועה. דבר אחר: כולם אילו משל ישראל היו ומפני שהחייתים עכשיו הם אומרים אבדה תקותינו ולא נחיה עוד שנית כשיחיו המתים.

(יב) לָכֵ֞ן הִנָּבֵ֣א וְאָמַרְתָּ֗ אֲלֵיהֶם֙ כֹּה־אָמַ֣ר אֲדֹנָ֔י יֱהוִ֖ה הִנֵּ֣ה אֲנִ֑י פֹּתֵ֤חַ אֶת־קִבְרֹותֵיכֶם֙ וְהַעֲלֵיתִ֣י אֶתְכֶ֔ם מִקִּבְרֹותֵיכֶ֖ם עַמִּ֑י וְהֵבֵאתִ֥י אֶתְכֶ֖ם אֶל־אַדְמַ֥ת יִשְׂרָאֵֽל:

לכן הנבא - שעתיד אני להחיותם שנית.

(יג) וִידַעְתֶּ֣ם כִּֽי־אֲנִ֣י יְהוָ֔ה בְּפִתְחִ֖י אֶת־קִבְרֹותֵיכֶ֑ם וּבְהַעֲלֹותִ֥י אֶתְכֶ֖ם מִקִּבְרֹותֵיכֶ֥ם עַמִּֽי: (יד) וְנָתַתִּ֤י רוּחִי֙ בָּכֶ֔ם וְחִיִּיתֶ֑ם וְהִנַּחְתִּ֥י אֶתְכֶ֖ם עַל־אַדְמַתְכֶ֑ם וִידַעְתֶּ֕ם כִּֽי־אֲנִ֣י יְהוָ֔ה דִּבַּ֥רְתִּי וְעָשִׂ֖יתִי נְאֻם־יְהוָֽה: (טו) {פ} וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י לֵאמֹֽר:

ויהי דבר י"י אלי לאמר.

(טז) וְאַתָּ֣ה בֶן־אָדָ֗ם קַח־לְךָ֙ עֵ֣ץ אֶחָ֔ד וּכְתֹ֖ב עָלָ֑יו לִֽיהוּדָ֗ה וְלִבְנֵי֙ יִשְׂרָאֵ֣ל חֲבֵרָ֔ו וּלְקַח֙ עֵ֣ץ אֶחָ֔ד וּכְתֹ֖וב עָלָ֑יו לְיֹוסֵף֙ עֵ֣ץ אֶפְרַ֔יִם וְכָל־בֵּ֥ית יִשְׂרָאֵ֖ל חֲבֵרָֽו:

וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו - ארבע תיבות הללו כתוב עליו לומר עץ זה ליהודה ולשבט בנימן שנלוה עליו. **ולקח עץ אחד וכתוב עליו** - זה ליוסף עץ אפרים ושאר תשעת שבטים שהיו אחרי ירבעם שהיה משבט אפרים.

(יז) וְקָרַ֥ב אֹתָ֛ם אֶחָ֖ד אֶל־אֶחָ֑ד לְךָ֙ לְעֵ֣ץ אֶחָ֔ד וְהָי֥וּ לַאֲחָדִ֖ים בְּיָדֶֽךָ:

והיו לאחדים - אני אחברם לשני העצים שיהיו עץ אחד בידך.

(יח) וְכֶאֱשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא־תַגִּיד לָנוּ מָה־אֵלֶּה לָךְ: (יט) דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד־אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתִם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי:

הנה אני לוקח וגו' – שלא יהיו עוד לשתי ממלכות (יחזקאל ל"ז, כ"ב).

(כ) וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר־תִּכְתָּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם: (כא) וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָלְכוּ־שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל־אַדְמָתָם: (כב) וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא (יהיה) [יִהְיוּ־]עוֹד לִשְׁנֵי גוֹיִם וְלֹא יֵחָצוּ עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד: (כג) וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכֹל פִּשְׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכֹּל מוֹשְׁבֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטִהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: (כד) וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוֹעֶה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלֵכוּ וְחֻקּוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם: (כה) וְיָשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם:

לעבדי ליעקב - כעין שנתתיה ליעקב בלא מצרים.

(כו) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: (כז) וְהָיָה מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: (כח) וְיֵדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

נ"ך יומי - יום רביעי י"ח טבת

יחזקאל פרק ל"ה

(א) {פ} וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־גּוֹג אֶרֶץ הַמָּגוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל וְהִנָּבֵא עָלָיו:

אל גוג - כך שם המלך. **המגוג** - שם האומה, כמה דאת אמר: גומר ומגוג (בראשית י', ב').

(ג) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל: (ד) וְשֹׁובַבְתִּיךָ וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְהוֹצֵאתִי אוֹתְךָ וְאֶת־כָּל־חֵילֶךָ סוּסִים וּפָרָשִׁים לְבֻשֵׁי מִכְלוֹל כֻּלָּם קָהָל רַב צִנָּה וּמָגֵן תֹּפְשֵׂי חֲרָבוֹת כֻּלָּם:

ושובבתיך - אעשה אותך שובב, אינוויישייר בלעז, כבן ההולך שובב בדרך לבו. [כל ההולך בשרירות לבו נקרא שובב כמו: וילך שובב בדרך לבו (ישעיהו נ"ז, י"ז).]
ונתתי חחים בלחייך - דרך חיה להוציאה בחחים שבלחייה לפי שאינה רוצה לצאת. גם אני אתן בלבך הירהורין ויצר המושך אותך מארצך לבא על ארץ ישראל.

(ה) פָּרָס כּוּשׁ וּפוּט אִתָּם כֻּלָּם מָגֵן וְכוֹבָע: (ו) גֹּמֶר וְכָל־אֲגַפֶּיהָ בֵּית תּוֹגַרְמָה יַרְכְּתֵי צָפוֹן וְאֶת־כָּל־אֲגַפֶּיו עַמִּים רַבִּים אִתָּךְ:

וכל אגפיה - כל סביביה.

(ז) הִכֹּן וְהָכֵן לְךָ אַתָּה וְכָל־קְהָלֶךָ הַנִּקְהָלִים עָלֶיךָ וְהָיִיתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר:

הכון והכן לך - הכון - אתה, והכן לך - חיל אחרים. **הכון** - הזדמן. **והיית להם למשמר** - דרך המלכים לתת לב על חיילותיהם היאך יצאו, ולהעמיד משמרות שלא יבא משחית על חילו בלילה.

(ח) מִיָּמִים רַבִּים תִּפָּקֵד בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא | אֶל־אֶרֶץ | מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֶרֶב מְקֻבָּצָת מֵעַמִּים רַבִּים עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הָיוּ לְחָרְבָּה תָּמִיד וְהִיא מֵעַמִּים הוּצָאָה וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח כֻּלָּם:

מימים רבים תפקד - מימים רבים שחטאת לי תפקד עתה לפני לזכור עונותיך להשיב גמולך, ואשיאך באחרית השנים לבא אל ארץ ישראל המשובבת מחרב ששבו יושביה מן הגולה אשר גלו שם על ידי חרב האויב. **אשר היו לחרבה תמיד**

- זה שנים רבות וסמוך לבואך עליהם חזרו. **והיא מעמים הוצאה** - והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך.

(ט) וְעָלִיתָ֡ כַּשּׂוֹאָה֩ תָּב֨וֹא כֶּעָנָ֜ן לְכַסּ֗וֹת הָאָ֙רֶץ֙ תִּהְיֶ֔ה אַתָּ֖ה וְכָל־אֲגַפֶּ֑יךָ וְעַמִּ֥ים רַבִּ֖ים אוֹתָֽךְ׃

כשואה - כחשך המכסה את הארץ. שואה - ברואנא בלעז.

(י) {ס} כֹּ֚ה אָמַ֣ר אֲדֹנָ֔י יֱהוִ֖ה וְהָיָ֑ה| בַּיּ֣וֹם הַה֗וּא יַעֲל֤וּ דְבָרִים֙ עַל־לְבָבֶ֔ךָ וְחָשַׁבְתָּ֖ מַחֲשֶׁ֥בֶת רָעָֽה׃

יעלו דברים - יסקון הירהורין. **מחשבת רעה** - להלחם כנגדי.

(יא) וְאָמַרְתָּ֙ אֶעֱלֶ֣ה עַל־אֶ֔רֶץ פְּרָז֖וֹת אָב֑וֹא הַשֹּׁקְטִ֣ים יֹשְׁבֵ֣י לָבֶ֔טַח כֻּלָּ֥ם יֹשְׁבִ֖ים בְּאֵ֥ין חוֹמָ֛ה וּבְרִיחַ֥ וּדְלָתַ֖יִם אֵ֥ין לָהֶֽם׃

אל ארץ פרזות - יושבי כפרים מאין חומה שבוטחים במעוזם ואינם יראים להֵאָסף אל ערי המבצר. **פרזות** - כמו: לבד מערי הפרזי (דברים ג', ה'), מאין חומה. **אבא** - אל השקטים וארא מה הוא מבטחם.

(יב) לִשְׁלֹ֥ל שָׁלָ֛ל וְלָבֹ֖ז בַּ֑ז לְהָשִׁ֤יב יָדְךָ֙ עַל־חָֽרְבוֹת֙ נוֹשָׁבוֹת֔ וְאֶל־עַ֥ם מְאֻסָּ֖ף מִגּוֹיִ֑ם עֹשֶׂ֤ה מִקְנֶה֙ וְקִנְיָ֔ן יֹשְׁבֵ֖י עַל־טַבּ֥וּר הָאָֽרֶץ׃

להשיב ידך על חרבות נושבות - להשחית שנית את ערים שהיו חורבות עד הנה ועכשיו נתיישבו. **אל עם המאוסף** - מעמים העושים עתה מקנה וקניין. **על טבור הארץ** - על גובה וחוזק הארץ, כטבור זה שהוא אמצעו של אדם ומשפע מכל צדדיו.

(יג) שְׁבָ֣א וּ֠דְדָן וְסֹחֲרֵ֨י תַרְשִׁ֜ישׁ וְכָל־כְּפִירֶ֗יהָ יֹאמְרוּ֙ לְךָ֔ הֲלִשְׁלֹ֥ל שָׁלָ֛ל אַתָּ֖ה בָּ֑א הֲלָבֹ֤ז בַּ֙ז֙ הִקְהַלְתָּ֣ קְהָלֶ֔ךָ לָשֵׂ֥את| כֶּ֖סֶף וְזָהָ֑ב לָקַ֤חַת מִקְנֶה֙ וְקִנְיָ֔ן לִשְׁלֹ֥ל שָׁלָ֖ל גָּדֽוֹל׃

וכל כפיריה - סוחרים חריפים שבה, הרגילים לצאת ולשוט ככפירים בכל מדינות, ויודעים איזה מקום העושר. **הם יאמרו לך הלשלול שלל אתה** - כלומר מי הגיד לך את מקום העשר, הידעת כי לארץ מלאה שלל בז אתה הולך ושם באמת תמצא הון עתק.

(יד) {ס} לָכֵן֙ הִנָּבֵ֣א בֶּן־אָדָ֔ם וְאָמַרְתָּ֙ לְגֹ֔וג כֹּ֚ה אָמַ֣ר אֲדֹנָ֔י יֱהוִ֖ה הֲלֹוא| בַּיּ֣וֹם הַה֔וּא בְּשֶׁ֥בֶת עַמִּ֖י יִשְׂרָאֵ֣ל לָבֶ֑טַח תֵּדָֽע׃

תדע - תרגם יונתן: תידע פורענות גבורתי, כלומר תדע ותכיר מי הוא מעוזם ומבטחם.

(טו) וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן אַתָּה וְעַמִּים רַבִּים אִתָּךְ רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם קָהָל גָּדוֹל וְחַיִל רָב: (טז) וְעָלִיתָ עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּהְיֶה וַהֲבִאוֹתִיךָ עַל־אַרְצִי לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהִקָּדְשִׁי בְךָ לְעֵינֵיהֶם גּוֹג: (יז) {ס} כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה הַאַתָּה־הוּא אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי בְּיָמִים קַדְמוֹנִים בְּיַד עֲבָדַי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְּאִים בַּיָּמִים הָהֵם שָׁנִים לְהָבִיא אֹתְךָ עֲלֵיהֶם:

האתה הוא - באותן הימים יאמר הקב"ה: האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל - כגון יחזקאל וזכריה שאף הוא נתנבא על מלחמת גוג ומגוג: ואספתי את כל הגוים וגו' (זכריה י"ד, ב'). ורבותינו אמרו (בבלי סנהדרין י"ז.): אלדד ומידד הם נתנבאו עליו, וזהו שנים האמור כאן, אל תקרי שָׁנִים אלא שְׁנַיִם. שני נביאים שנתנבאו נבואה אחת בפרק אחד.

(יח) {ס} וְהָיָה| בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גוֹג עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי: (יט) וּבְקִנְאָתִי בְאֵשׁ־עֶבְרָתִי דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא| בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל:

רעש גדול - על ידי קולות ורעמים כמו שהוא אומר.

(כ) וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי דְּגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכֹל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאֲדָמָה וְכֹל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנֶהֶרְסוּ הֶהָרִים וְנָפְלוּ הַמַּדְרֵגוֹת וְכָל־חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל:

ונפלו המדרגות - אני שמעתי: שהם סלעים הזקופים ותלויים ונראים כנופלים. ואני אומר: הם תלי המגדלים שחופרין סביב וזורקין העפר באמצע להגביה התל ועשוי מדרגות מדרגות, אישקלילש בלעז, כדי שיעמד העפר ולאחר שנכבש העפר יפה נוטלים המַלְבֵּנים מעמידי המדרגה.

(כא) וְקָרָאתִי עָלָיו לְכָל־הָרַי חֶרֶב נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה:

וקראתי חרב לכל הרי - לבא חרב בהם עליו, וקראתי וזימנתי ומה היא החרב שאקרא עליו חרבם של עצמם חרב איש באחיו.

(כב) וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתּוֹ בְּדֶבֶר וּבְדָם וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגָפְרִית אַמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֲגַפָּיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ:

אבני אל גביש - אבני ברד המאירות כאבנים טובות ששמם גביש, כעניין שנאמר: ראמות וגביש (איוב כ"ח, י"ח). ורבותינו אמרו: אל גביש - אל גב איש, אבני ברד שהתחילו לירד על מצרים ועמדו באויר על גב האיש משה שהתפלל שלא ירדו, כעניין שנאמר: לא נתך ארצה (שמות ט', ל"ג) - לא הגיע לארץ.

(כג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃

נ"ך יומי – יום חמישי י"ט טבת

יחזקאל פרק ל"ט

(א) {ס} וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא עַל־גּוֹג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל: (ב) וְשֹׁבַבְתִּיךָ וְשִׁשֵּׁאתִיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן וַהֲבִאוֹתִךָ עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל:

ושאשיתיך - כמו והשאתיך על עמי, כמו: לא ישיא אויב בו (תהלים פ"ט, כ"ג).

(ג) וְהִכֵּיתִי קַשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאולֶךָ וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינְךָ אַפִּיל: (ד) עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אַתָּה וְכָל־אֲגַפֶּיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אִתָּךְ לְעַיִט צִפּוֹר כָּל־כָּנָף וְחַיַּת הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה: (ה) עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: (ו) וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמָגוֹג וּבְיֹשְׁבֵי הָאִיִּים לָבֶטַח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: (ז) וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אַחֵל אֶת־שֵׁם־קָדְשִׁי עוֹד וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל:

ולא אחל את שם קדשי - שפלותם של ישראל חילול שמו הוא, באמור להם עם י"י אלה (יחזקאל ל"ו, כ') ולא יכול להצילם.

(ח) הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה הִוא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי: (ט) וְיָצְאוּ יֹשְׁבֵי | עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבִעֲרוּ וְהִשְׁיקוּ בְּנֶשֶׁק וּמָגֵן וְצִנָּה בְּקֶשֶׁת וּבְחִצִּים וּבְמַקֵּל יָד וּבְרֹמַח וּבִעֲרוּ בָהֶם אֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים:

והשיקו - כמו תנור שהסיקוהו בלשון משנה. [**בנשק** - אנא"ר מוראש בלעז.]

(י) וְלֹא־יִשְׂאוּ עֵצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחְטְבוּ מִן־הַיְעָרִים כִּי בַנֶּשֶׁק יְבַעֲרוּ־אֵשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שֹׁלְלֵיהֶם וּבָזְזוּ אֶת־בֹּזְזֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: (יא) {ס} וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶתֵּן לְגוֹג | מְקוֹם־שָׁם קֶבֶר בְּיִשְׂרָאֵל גֵּי הָעֹבְרִים קִדְמַת הַיָּם וְחֹסֶמֶת הֵיא אֶת־הָעֹבְרִים וְקָבְרוּ שָׁם אֶת־גּוֹג וְאֶת־כָּל־הֲמוֹנָה וְקָרְאוּ גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג:

אתן לגוג מְקום שם קבר - מָקום שיהא שַם קבר להם, לפי שהוא מזרעו של יפת שכסה את ערות אביו (בראשית ט', כ"ג), לפיכך זכה לקבורה. **גיא העוברים** - גיא ששם עוברים את ים כנרת להביא משם פירות גינוסר תמיד. **קדמת הים** - במזרח ים גינוסר, תרגם יונתן. **וחוסמת היא את העוברים** - וסוגרת היא את העוברים, כמו לא תחסום (דברים כ"ה, ד'), שרוב פגרים שיפלו שם יחדילו את העוברים מעבור, לפיכך יעמדו עליהם ויקברו אותם. ומנחם פתרו בספרו: יחסמו את אפם מלהריח ריח הפגרים.

(יב) וּקְבָרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים: (יג) וְקָבְרוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הִכָּבְדִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

וקברו כל עם הארץ - שמתו שם. **והיה להם לשם** - כל האומות יספרו את שמם לשבח ולחסד: אין לך כאומה זו רחמנים, יש לך אדם שקובר את אויבו שעמד עליו להורגו.

(יד) וְאַנְשֵׁי תָמִיד יַבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ מְקַבְּרִים אֶת־הָעֹבְרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שִׁבְעָה־חֳדָשִׁים יַחְקֹרוּ:

ואנשי תמיד - אנשים המותמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעבור בארץ ללקט המפוזרים. **מקברים את העוברים** - מקברים עם העוברים את הפגרים החוסמים ומעכבים את המעבר, שהעוברים את הים מקברים אותם להנאתם. את העוברים - עם העוברים. כך שמעתי, וכן תרגם יונתן. **ואת הנותרים על פני הארץ** - רחוק מן המעבר, שאין העוברים את הים מתעסקים בהם לקוברם, יקברום אלה המותמדים ומובדלים לכך. **מקצה שבעה חדשים** - יכלו מרבית הפגרים הנראים לעינים להקבר, ומאז והלאה יחקרו בארץ במקום המסתרים בחווחים ובין הקוצים ויקברו מה שימצאו.

(טו) וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֶצֶם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוּן עַד קָבְרָם אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל־גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג:

ועברו העוברים בארץ - הולכי דרכים שיראו עצם אדם יבנו אצלו ציון - סימן שיש כאן עצם של מת כדי שיפרשו ממנו הולכי דרכים ועושי טהרות עד בא אנשי התמיד המובדלים לחקור וקברו אותו.

(טז) וְגַם שֵׁם־עִיר הֲמוֹנָה וְטִהֲרוּ הָאָרֶץ:

וגם שם עיר המונה - וגם העיר ששמה עיר הומייה מרוב אדם, היא רומי הרשעה, גם היא חיל יושביה שם יקברו. **וטהרו ישראל בארץ** - את טהרותיהם ותרומותיהם. **המונה** - לא מפיק ה"י, לפי שה"י אחרונה משמשת שם דבר. המונה - כמו הומייה (ישעיהו כ"ב, ב').

(יז) {פ} וְאַתָּה בֶן־אָדָם כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יֱהוִֹה אֱמֹר לְצִפּוֹר כָּל־כָּנָף וּלְכֹל | חַיַּת הַשָּׂדֶה הִקָּבְצוּ וָבֹאוּ הֵאָסְפוּ מִסָּבִיב עַל־זִבְחִי אֲשֶׁר אֲנִי זֹבֵחַ לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר וּשְׁתִיתֶם דָּם: (יח) בְּשַׂר גִּבּוֹרִים תֹּאכֵלוּ וְדַם־נְשִׂיאֵי הָאָרֶץ תִּשְׁתּוּ אֵילִים כָּרִים וְעַתּוּדִים פָּרִים מְרִיאֵי בָשָׁן כֻּלָּם:

אילים כרים ועתודים - מלכים ודוכסים שלטונים ושרים. **מריאי בשן** - שור של פטם קרוי אל מריא בלשון ערבי.

(יט) וַאֲכַלְתֶּם־חֶלֶב לְשָׂבְעָה וּשְׁתִיתֶם דָּם לְשִׁכָּרוֹן מִזִּבְחִי אֲשֶׁר־זָבַחְתִּי לָכֶם: (כ) וּשְׁבַעְתֶּם עַל־שֻׁלְחָנִי סוּס וָרֶכֶב גִּבּוֹר וְכָל־אִישׁ מִלְחָמָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה: (כא) וְנָתַתִּי אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־הַגּוֹיִם אֶת־מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְאֶת־יָדִי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בָהֶם:

את משפטי - את פורענותי, יושטישא בלעז.

(כב) וְיָדְעוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם מִן־הַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה: (כג) וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי בַעֲוֹנָם גָּלוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וָאַסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם וָאֶתְּנֵם בְּיַד צָרֵיהֶם וַיִּפְּלוּ בַחֶרֶב כֻּלָּם:

וידעו הגוים כי בעונם גלו בית ישראל - כשיראו את גבורתי, יכירו כי לא מקוצר ידי היה שלא הושעתים, אלא בעונם הסתרתי פני מהם וגלו.

(כד) כְּטֻמְאָתָם וּכְפִשְׁעֵיהֶם עָשִׂיתִי אֹתָם וָאַסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם: (כה) {ס} לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה עַתָּה אָשִׁיב אֶת־[שְׁבוּת] (שבית) יַעֲקֹב וְרִחַמְתִּי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְקִנֵּאתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי:

וקנאתי לשם קדשי - ולבשתי קנאת תשועה ונקם, למען שם קדשי שלא יתחלל עוד. **וקנאתי לשם קדשי** - בשביל שם קדשי, כמו המקנא אתה לי (במדבר י"א, כ"ט).

(כו) וְנָשׂוּ אֶת־כְּלִמָּתָם וְאֶת־כָּל־מַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי בְּשָׁבְתָּם עַל־אַדְמָתָם לָבֶטַח וְאֵין מַחֲרִיד:

ונשו את כלמתם - בהיטיבי להם ולא אגמלם כרעתם, אז ישאו כלמתם ויבושו מלהרים אלי פניהם. [ומנחם פירש: **ונשו** - כמו: אשרי נשוי פשע (תהלים ל"ב, א'), לשון כפרה.]

(כז) בְּשׁוּבְבִי אוֹתָם מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מֵאַרְצוֹת אֹיְבֵיהֶם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם רַבִּים: (כח) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּהַגְלוֹתִי אֹתָם אֶל־הַגּוֹיִם וְכִנַּסְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא־אוֹתִיר עוֹד מֵהֶם שָׁם:

ולא אותיר - אחד מהם בגולה.

(כט) וְלֹא־אַסְתִּיר עוֹד פָּנַי מֵהֶם אֲשֶׁר שָׁפַכְתִּי אֶת־רוּחִי עַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

נ"ך יומי – יום שישי כ' טבת

יחזקאל פרק מ'

(א) {פ} בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר בְּעֶצֶם| הַיּוֹם הַזֶּה הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה:

בראש השנה בעשור לחדש - איזו היא שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש? הוי אומר זה יובל. שחרב הבית בשנת שלשים ושש ביובל, שהתחיל בשמנה עשרה שנה ליאשיהו, ולסוף ארבע עשרה היה ראוי היובל להיות, והיא שנת עשרים וחמש לגלות יכניה שגלה בעשרים ושש ביובל, י"ד של יאשיהו משמנה עשרה עד שלשים ואחת, ויהויקים אחת עשרה. **יד י"י** - חוזק תוקפו להוליכני על כרחי. **ויבא אותי שמה** - אל העיר ההוכתה היא ירושלם. אותה שנה הראהו בניין הבית לעתיד לבא.

(ב) בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים הֱבִיאַנִי אֶל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיַּנִּיחֵנִי אֶל־הַר גָּבֹהַּ מְאֹד וְעָלָיו כְּמִבְנֵה־עִיר מִנֶּגֶב:

במראות אלהים הביאני - לא הוליכני שם ממש אלא הראני כאילו אני שם. **אל הר גבוה מאד** - שכן עתיד ליגבה שנאמר: ונשא מגבעות (ישעיהו ב', ב'). **כמבנה עיר** - כבניין עיר. **מנגב** - בדרומו של הר.

(ג) וַיָּבֵא אוֹתִי שָׁמָּה וְהִנֵּה־אִישׁ מַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה נְחֹשֶׁת וּפִתִיל־פִּשְׁתִּים בְּיָדוֹ וּקְנֵה הַמִּדָּה וְהוּא עֹמֵד בַּשָּׁעַר:

כמראה נחשת - כעין: זיו החיות ונוצצים כעין נחשת קלל (יחזקאל א', ז'). **ופתיל פשתים בידו** - אין יפה מחבל פשתים למדידת קרקע. **וקנה המדה** - למוד בו עובי החומה ואורך ורוחב השערים.

(ד) וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ בֶּן־אָדָם רְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע וְשִׂים לִבְּךָ לְכֹל אֲשֶׁר־אֲנִי מַרְאֶה אוֹתָךְ כִּי לְמַעַן הַרְאוֹתְכָה הֻבָאתָה הֵנָּה הַגֶּד אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

לכל אשר אני מראה אותך - עיניין הבניין. **הובאתה הנה** - מבבל.

(ה) וְהִנֵּה חוֹמָה מִחוּץ לַבַּיִת סָבִיב | סָבִיב וּבְיַד הָאִישׁ קְנֵה הַמִּדָּה שֵׁשׁ־אַמּוֹת בָּאַמָּה וְטֹפַח וַיָּמָד אֶת־רֹחַב הַבִּנְיָן קָנֶה אֶחָד וְקוֹמָה קָנֶה אֶחָד:

והנה חומה מחוץ לבית - בניין בית אחד הראני בצפון ההר, וחומה מחוץ סביב סביב. כן מפורש בסוף הספר שהעיר בדרום והבית בצפון. **שש אמות באמה וטופח** - תרגם יונתן: שית אמין באמתא דהיא אמתא ופשך. זו היא אמה

בינונית בת ששה שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה. **רוחב הבניין** - עובי החומה. **וקומה קנה אחד** - וזו היא חומה חיצונה שהיא סביב הר הבית והיא היתה נמוכה, כמו ששנינו: כל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל מזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה כול'.

(ו) וַיָּבֹוא אֶל־שַׁעַר אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִימָה וַיַּעַל בְּמַעֲלוֹתָו וַיָּמָד | אֶת־סַף הַשַּׁעַר קָנֶה אֶחָד רֹחַב וְאֵת סַף אֶחָד קָנֶה אֶחָד רֹחַב:

ויבא אל שער אשר פניו דרך הקדימה - נכנס לתוך ההיקף ובא לו לשער עזרת נשים המזרחי, היא נקראת חצר החיצונה בכל העיניין הזה לפי שהיא לפני עזרת ישראל. **ויעל במעלותיו** - ששיפוע ההר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת נשים שתים עשרה מעלות כאותה ששנינו: לפנים ממנו החיל עשר אמות ושתים עשרה מעלות היו שם כול'. **סף השער** - היא מזוזת השער. **קנה אחד רוחב** - שש אמות ומכסה את כל עובי החומה שהיה קנה אחד כמו שאמר למעלה. **ואת סף אחד** - מזוזה השנית, אחת מצפון ואחת מדרום.

(ז) וְהַתָּא קָנֶה אֶחָד אֹרֶךְ וְקָנֶה אֶחָד רֹחַב וּבֵין הַתָּאִים חָמֵשׁ אַמֹּות וְסַף הַשַּׁעַר מֵאֵצֶל אֻלָם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד:

והתא - הוא יציע, שקורין אפנדיץ. והיו שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שאמור בעניין, והתאים סמוכין לכותל המזרחי של עזרת נשים מבחוץ כלפי הר הבית ומהיכן אני למד שהם מבחוץ ממה שכתוב אחר כל העניין: ויביאני אל החצר החיצונה (יחזקאל מ', י"ז) מכאן אני למד שכל האמור למעלה היה חוצה לה שעדיין לא נכנס לתוכה. **והתא קנה אחד ארך וגו'** - חללו של כל אחד ואחד שש אמות מרובע. **ובין התאים חמש אמות** - כתלים המפסיקים בין התאים עוביים חמש אמות וכן תרגם יונתן ובין תוויא כותלא חמש אמין וכן שנינו במסכת מדות כותל התא חמש. **וסף השער מאצל אולם השער וגו'** - שלפנים מן השער היה עשוי אולם מחובר לשער כמו שמפורש בעניין בולט לתוך עזרת נשים עשר אמות ובראשו דלתות ומזוזות וזהו שאמר וסף השער שהוא אצל אולם השער. **מהבית** - כלומר לצד פנים. **קנה אחד** - רחבו לכסות עובי חומת האולם אחת מימין ואחת משמאל שעובי החומה של אולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו שמפרש והולך.

(ח) וַיָּמָד אֶת־אֻלָם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד:

וימד את אולם השער מהבית - לפנים מן השער. **קנה אחד** - עובי חומות הימין והשמאל שהאולם נכון עליהם.

(ט) וַיָּמָד אֶת־אֻלָם הַשַּׁעַר שְׁמֹנֶה אַמֹּות וְאֵילָו שְׁתַּיִם אַמֹּות וְאֻלָם הַשַּׁעַר מֵהַבָּיִת:

וימד את אולם השער שמונה אמות - משך בליטתו לתוך עזרת נשים. **ואיליו** - [אשישלטינ"ץ] כל אילים האמורים בעיניין הם כמין אילנות עגולים עשויין מאבני גזית ועומדין בפתח אחד מימין ואחד משמאל במקום ספים ומזוזות. וכן תרגום וינועו אמות הספים (ישעיהו ו', ד') - אילוות סיפיא וקרויין אילים על שם עיגולן כאלה וכאלן. **ואיליו שתים אמות** - עובי עגולן ועומדין בסוף חלל האולם דבוקים זה לכותל ימין וזה לכותל שמאל נמצא בליטת האולם ואילים שלו עשר אמות לתוך העזרה לפנים מן השער. **ואולם השער מהבית** - לפי שאולמי שער עזרת ישראל היו בולטין ומשוכין לצד החוץ כמו שמפורש בעיניין, פירש באולמי שערי עזרת נשים שהם היו משוכין לצד פנים ושערי עזרת נשים מכוונים כנגד שערי עזרת ישראל נמצא אולם כנגד אולם ודבר נוי הוא זה.

(י) וְתָאֵי הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַקָּדִים שְׁלֹשָׁה מִפֹּה וּשְׁלֹשָׁה מִפֹּה מִדָּה אַחַת לִשְׁלָשְׁתָּם וּמִדָּה אַחַת לָאֵילִם מִפֹּה וּמִפֹּו:

ותאי השער - הזה אשר דרך הקדים שבכותל מזרחי של עזרת נשים שלשה היו מפה ושלשה מפה לדרום ושלשה לצפון סמוכין לכותל עזרת נשים ופניהם להר הבית ומדת חללן וכותל המפסיק בין כל אחד פירש למעלה. **ומדה אחת לאילים** - העשויים לספי האולם מבפנים. **מפה ומפה** - מימין ומשמאל מדתן שתים אמות.

(יא) וַיָּמָד אֶת־רֹחַב פֶּתַח־הַשַּׁעַר עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַשַּׁעַר שְׁלֹוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת:

רחב פתח השער - רחב חלל הפתח, וכן שנינו: כל הפתחים רחבן עשר אמות. **אורך השער** - הוא חלל אולם השער מן הצפון לדרום. **שלש עשרה אמות** - עשר כנגד חלל הפתח ואמה וחצי לכאן ואמה וחצי לכאן. ואל תתמה שאצל הפתח קורהו רוחב ואצל חלל האולם קורהו אורך, שהפתח גובהו הוא ארכו והרוחב מסף אל סף. והאולם לפי שמֵשֵׁך בליטת חללו מן המזרח למערב פחות ממדת חללו מן הצפון לדרום, שזו שמונה אמות וזו שלש עשרה, קורא את המדה היתירה אורך. והרי עדות לדבר במשכנה דמלכים: והאולם על פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רחב הבית (מלכים א ו', ג'), נמצא מן הצפון לדרום קרוי להיכל רחב, ולאולם קרוי ארך, לפי שההיכל מדתו מן המזרח למערב יתירה על מצפון לדרום, ובאולם חילוף. למדת שהמידה היתירה קרוייה ארך.

(יב) וּגְבוּל לִפְנֵי הַתָּאוֹת אַמָּה אֶחָת וְאַמָּה־אַחַת גְּבוּל מִפֹּה וְהַתָּא שֵׁשׁ־אַמּוֹת מִפֹּו וְשֵׁשׁ אַמּוֹת מִפֹּו:

וגבול לפני התאות אמה אחת וגו' - התאות שמכאן ומכאן לשער היו משוכין מן כנגד חלל האולם שלפנים אמה לצפון ואמה לדרום. [שכבר פירש מורי

הרב זצ"ל (רש"י יחזקאל מ', י"א) שהאולם שהוא מבית משוך מכנגד חלל השער אמה ומחצה לצפון, וכן לדרום, ועכשיו מפרש שהתאים שבחוץ משוכין לצפון אמה אחת יותר מן האולם, וכן לדרום אמה אחת.] נמצאו משוכין מחלל רחב הפתח שתי אמות ומחצה לכאן ושתי אמות ומחצה לכאן. וזהו לשון וגבול - אָשׁוּמַיִל, מקום פנוי. וכותל התא עוביו חמש נמצא עובי כותל צפוני של התא הצפוני ועובי כותל הצפוני של אולם כלין זה כנגד זה שכותל אולם עוביו שש וכותל התא חמש, והוא נמשך אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם וכן לדרום.

(יג) וַיָּמָד אֶת־הַשַּׁעַר מִגַּג הַתָּא לְגַגּוֹ רֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת פֶּתַח נֶגֶד פָּתַח:

וימד את השער מגג התא לגגו - מגג התא שבצפון השער לגג התא שבדרום השער. **עשרים וחמש אמות** - עובי כותל התא חמש וכן עובי כותל התא שמצד שני הרי עשר ושתי אמות ומחצה שהתא משוך מחלל הפתח לכאן וכן לכאן הרי ט"ו וחלל הפתח עשר אמות הרי כ"ה וכולן מדת רחב השער הן כנגד שלש עשרה אמות של חלל האולם מבפנים ושני כתלין קנה מכאן וקנה מכאן הרי כ"ה. **פתח נגד פתח** - פתח התא שאצל השער בדרום מכוון כנגד פתח התא שאצל השער בצפון שלא היה לכל ששת התאים האלה פתח בכותל שלצד החוץ אלא שני התאים הסמוכים לשער היו להם פתחים פונים אל אויר שבין שניהם וכן הוא אומר למטן: ואל איליהימה לפנימה לשער (יחזקאל מ', ט"ז) למדנו שפתחיהם פונים לשער.

(יד) וַיַּעַשׂ אֶת־אֵילִים שִׁשִּׁים אַמָּה וְאֶל־אֵיל֙ הֶחָצֵר הַשַּׁעַר סָבִֽיב ׀ סָבִֽיב:

ויעש את אילים ששים אמה - גובהן של אילים של ספי האולם גבוהין ששים אמה. **ואל איל החצר השער סביב** - וכן לכל אילי החצר שבכל אולמי שעריה סביב סביב שאף בצפון ובדרום היו לה שערים עשויין כתבנית השער הזה כמו שמפורש בעיניין.

(טו) וְעַל פְּנֵי֙ הַשַּׁעַר [הָאִיתּוֹן] (היאתון) עַל־לִפְנֵ֣י אֻלָ֔ם הַשַּׁעַר הַפְּנִימִ֖י חֲמִשִּׁ֥ים אַמָּֽה:

ועל פני השער האיתון - גובהו של שער הזה. והוא קרוי שער האיתון לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל באי העזרה. **איתון** - תרגום של ביאה. **על לפני אולם השער הפנימי** - עם גובהו של אולם השער שהוא לפנים מן השער חמשים אמה, ומגובה שאר השערים שבעיניין שהם חמשים אמה אני למד שעל פני האמור כאן הוא גובה. [כלומר משער החיצון גובהו נ' אמה על פני כל האולם עד השער הפנימי של אולם שאף בסופו של אולם היה שער כמו שמפורש כבר.]

(טז) וְחַלּוֹנוֹת אֲטֻמוֹת אֶל־הַתְּאֹ֖ים וְאֶל־אֵילֵיהֶ֑מָה לִפְנִימָ֔ה לַשַּׁ֥עַר סָבִ֖יב | סָבִ֣יב וְכֵ֔ן לָאֵלַמּ֖וֹת וְחַלּוֹנֹ֣ות סָבִ֑יב | סָבִיבֹ֖ לִפְנִימָ֔ה וְאֶל־אַ֖יִל תִּמֹרִֽים׃

וחלונות אטומות אל התאים - התאים האלה לא היו להם פתחים אל החוץ אלא זה פתוח לזה. וכן שנינו במסכת מדות בתאים שסביבות ההיכל שלשה פתחים לכל אחד ואחד אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ואחד לתא שעל גביו ולתאים שבחצר שלא היו אלא שלשה תאים זה אצל זה ולא היו להם תאים על גביהם היו לאמצעי שני פתחים אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ולחיצון של צד השער היו שני פתחים אחד פתוח לאמצעי ואחד לצד השער וכן לתא החיצון של כתף השני מזה ומזה לשער כמו שכתוב למעלה פתח נגד פתח (יחזקאל מ', י"ג) והיו להם חלונות שקופים אטומים פתוחים לצד החוץ וסתומים לצד פנים כלומר קצרים לצד פנים ורחבים לצד החוץ אל המזרח. [ומנחם פתר שקופים לשון השקפה, כמו: מי זאת הנשקפה (שיר השירים ו', י'), כי השקיף ממרום קדשו (תהלים ק"ב, כ'), וכן אל המשקוף (שמות י"ב, כ"ב) גם כן פתר לשון השקפה.] **ואל איליהמה לפנימה לשער** - ואל כתפות פתחיהם של שני תאים הסמוכים לשער מזה ומזה שהיה פתחן אל תוך אויר השער פתח התא הצפוני מצפון לשער ופתח התא הדרומי מדרום לשער וכתפות הפתחים שמזה ומזה לפתח התא הם האילים והיו בהם חלונות פתוחים לאויר הפסק רוחב השער שהיה מפסיק בין התאים ואותו אויר קורא לפנימה לשער שמי שנכנס לבין אויר בליטת התאים שמכאן ומכאן נראה שהוא נכנס לשער. **וכן לאילמות** - וכן היו חלונות לאילמות של כל שער ושער. **וחלונות סביב סביב לפנימה** - בחומה לצד העזרה מבפנים. **ואל איל תמורים** - יונתן תרגם: כתרתא כותרות בראש האיל היה עשוי כמין כותרת דומה לדקל כי במשכנה דשלמה הן מתורגמות צורת דקלין. [פומילש בלעז.]

(יז) וַיְבִיאֵ֕נִי אֶל־הֶחָצֵ֖ר הַחִיצוֹנָ֑ה וְהִנֵּ֨ה לְשָׁכוֹת֙ וְרִצְפָּ֣ה עָשׂ֔וּי לֶחָצֵ֖ר סָבִ֣יב | סָבִ֑יב שְׁלֹשִׁ֥ים לְשָׁכֹ֖ות אֶל־הָרִצְפָּֽה׃

ורצפה - [פלנקיץ בלעז, רצפה] אומר אני שהיא עלייה סביב כאותה ששנינו חלקה היתה בראשונה והקיפוה גזוזטרא ועל אותה העלייה היו הלשכות [קנבראש בלעז] וממה שאמור בעיניין והרצפה אל כתף השערים (יחזקאל מ', י"ח) ותחתיהם כנגד גובה השערים אנו למידים שהרצפה הזו עלייה היא.

(יח) וְהָרִצְפָּה֙ אֶל־כֶּ֣תֶף הַשְּׁעָרִ֔ים לְעֻמַּ֖ת אֹ֣רֶךְ הַשְּׁעָרִ֑ים הָרִצְפָּ֖ה הַתַּחְתּוֹנָֽה׃

והרצפה אל כתף השערים וגו' - וגובה שערי החצר היה מפסיק את העלייה שלא היתה מסבבת כל החצר והיא על כתפות השער מזה ומזה כנגד גובה השערים. **הרצפה התחתונה** - נשתנית תיבה זו מכל תחתונה שבמקרא שבכל מקום הטעם בנו"ן וזה בתי"ו לימדנו שאין תחתונה זו רצפה שתחת אחרת אלא רצפה אחת היא ותחתיתה של רצפה היה לעומת גובה השער

וה"י של תחתונה כה"י של בַּיִת (תהלים ס"ח, ז'), וכה"י של חלאתה (יחזקאל כ"ד, ו'), וכה"י של עזרתה (תהלים מ"ד, כ"ז), שהן יתירות.

(יט) וַיָּמָד רֹחַב מִלִּפְנֵי֙ הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה לִפְנֵי֙ הֶחָצֵר הַפְּנִימִ֔י מִחוּץ֙ מֵאָ֔ה אַמָּ֖ה הַקָּדִ֑ים וְהַצָּפ֖וֹן׃

וימד רחב - חלל עזרת נשים. **מלפני השער התחתונה** - זה השער המפורש למעלה. **לפני החצר הפנימי** - עד עזרת ישראל. **הקדים והצפון** - לשתי רוחותיה חללה מאה.

(כ) וְהַשַּׁ֣עַר אֲשֶׁ֣ר פָּנָ֗יו דֶּ֚רֶךְ הַצָּפ֔וֹן לֶחָצֵ֖ר הַחִיצוֹנָ֑ה מָדַ֥ד אָרְכּ֖וֹ וְרָחְבּֽוֹ׃

מדד ארכו ורחבו - כמדת שער הקדים כך מפורש בעניין.

(כא) וְתָאָ֣ו שְׁלוֹשָׁ֣ה מִפֹּ֗ה וּשְׁלֹשָׁה֙ מִפֹּ֔ה וְאֵילָ֖ו וְאֻלָמ֑וֹ הָיָ֗ה כְּמִדַּ֛ת הַשַּׁ֥עַר הָרִאשׁ֖וֹן חֲמִשִּׁ֣ים אַמָּ֣ה אָרְכּ֔וֹ וְרֹ֖חַב חֲמֵ֣שׁ וְעֶשְׂרִ֑ים בָּאַמָּֽה׃

חמשים אמה ארכו - גֹּבהו. **ורחב עשרים וחמש** - מגג התא לגגו (יחזקאל מ', י"ג).

(כב) וְחַלּוֹנָ֣ו וְאֵילָמָ֗ו וְתָמֹרָ֛ו כְּמִדַּ֥ת הַשַּׁ֖עַר אֲשֶׁ֣ר פָּנָ֑יו דֶּ֚רֶךְ הַקָּדִ֔ים וּבְמַעֲלֹ֥ות שֶׁ֛בַע יַעֲל֥וּ־בֹ֖ו וְאֵילָמָ֥ו לִפְנֵיהֶֽם׃

ואילמיו לפניהם - ואולם השער לפני המעלות קודם שיכנס לאולם היה עולה במעלות.

(כג) וְשַׁ֤עַר לֶחָצֵר֙ הַפְּנִימִ֔י נֶ֖גֶד הַשַּׁ֣עַר לַצָּפ֑וֹן וְלַקָּדִ֔ים וַיָּ֖מָד מִשַּׁ֥עַר אֶל־שַׁ֖עַר מֵאָ֥ה אַמָּֽה׃

ושער לחצר הפנימי - לעזרת ישראל. **נגד השער** - של חיצונה מכוונים. **וימד משער** - התחתון עד העליון מאה אמה הוא רחב חלל עזרת נשים.

(כד) וַיּוֹלִכֵ֖נִי דֶּ֣רֶךְ הַדָּר֑וֹם וְהִנֵּה־שַׁ֥עַר דֶּ֖רֶךְ הַדָּר֣וֹם וַיָּ֣מָד אֵילָ֔ו וְאֵילָמָ֖ו כַּמִּדּ֥וֹת הָאֵ֖לֶּה׃

ויוליכני דרך הדרום - לחצר החיצונה.

(כה) וְחַלּוֹנִ֤ים לֹו֙ וּלְאֵילָמָ֔ו סָבִ֖יב | סָבִ֣יב כְּהַחַלֹּנ֣וֹת הָאֵ֑לֶּה חֲמִשִּׁ֣ים אַמָּ֔ה אֹ֖רֶךְ וְרֹ֥חַב חָמֵ֛שׁ וְעֶשְׂרִ֖ים אַמָּֽה׃

כהחלונות האלה - דרש רבי תנחומא: ה"י יתירה זו לשון כהה חלונות כהות רחבות מבחוץ וקצרות מבפנים לומר לא לאורה אני צריך שכל חלונות העשויות להכניס אורה קצרות מבחוץ ומרחיבות מבפנים.

(כו) וּמַעֲלֹ֥ות שִׁבְעָ֖ה עֹלוֹתָ֑ו וְאֵילָמָ֥ו לִפְנֵיהֶ֖ם וְתִמֹרִ֥ים לֹ֛ו אֶחָ֖ד מִפֹּ֑ה וְאֶחָ֖ד מִפֹּ֥ו אֶל־אֵילָֽו׃

[**עולותיו** - כמו מעלותיו.] **אל איליו** - על ראש האיל היה דקל מצוייר.

(כז) וְשֵׁעַר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם וַיָּמָד מִשָּׁעַר אֶל־הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם מֵאָה אַמּוֹת: (כח) וַיְבִיאֵנִי אֶל־חָצֵר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדָּרוֹם וַיָּמָד אֶת־הַשַּׁעַר הַדָּרוֹם כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה:

וימד את השער הדרום - של חצר הפנימי.

(כט) וְתָאָו וְאֵילָו וְאֵלַמָּו כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה וְחַלּוֹנוֹת לוֹ וּלְאֵלַמָּו סָבִיב | סָבִיב חֲמִשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ וְרֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת: (ל) וְאֵלַמּוֹת סָבִיב | סָבִיב אֹרֶךְ חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת:

ואילמות [- ארבוץ בלעז.] **סביב סביב** - הכותל היה עשוי אולמים אולמים נכנסין בעוביו ואילמות הללו היו מבפנים [למעלה מן התאים כי התאים היו מבפנים בחצר הפנימי שהרי אולם השער היה בולט אל החצר החיצונה כמו שאמור בעיניין ואי איפשר שיהיו התאים והאולם פונים למקום אחד להיות פתחי התאים נפתחים לתוך האולם שהרי השוה העניין כל מדות השערים החיצונים והפנימיים ולא חלק ביניהם אלא בליטת האולמות] (כי התאים היו מבחוץ, וששה תאים וכותליהן וט"ו אמות של רחב השער עולים לתשעים ואחת אמה, וכל החצר הפנימי אינו אלא מאה על מאה, כמו שמפורש בעיניין.)

(לא) וְאֵלַמָּו אֶל־חָצֵר הַחִיצוֹנָה וְתִמֹרֵים אֶל־אֵילָו וּמַעֲלוֹת שְׁמוֹנֶה מַעֲלָו:

ואילמיו אל חצר החיצונה - אולמו של שער הפנימי לא היה לצד פנים כמו שהיו אולמות של שער החיצונה אלא מבחוץ היה בולט.

(לב) וַיְבִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַקָּדֶם וַיָּמָד אֶת־הַשַּׁעַר כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה: (לג) וְתָאָו וְאֵילָו וְאֵלַמָּו כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה וְחַלּוֹנוֹת לוֹ וּלְאֵלַמָּו סָבִיב | סָבִיב אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה: (לד) וְאֵלַמָּו לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְתִמֹרִים אֶל־אֵילָו מִפֹּו וּמִפֹּו וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעֲלָו: (לה) וַיְבִיאֵנִי אֶל־שַׁעַר הַצָּפוֹן וּמָדַד כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה: (לו) תָּאָו אֵלָו וְאֵלַמָּו וְחַלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב | סָבִיב אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה:

ארך חמשים אמה - גובהו חמשים אמה.

(לז) וְאֵילָו לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְתִמֹרִים אֶל־אֵילָו מִפֹּו וּמִפֹּו וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעֲלָו:

ואיליו לחצר החיצונה - [אשישפיארקאש בלעז.] ואולם השער קרוי אילים כאן.

(לח) וְלִשְׁכָּה וּפִתְחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים שָׁם יָדִיחוּ אֶת־הָעֹלָה:

ולשכה - היתה אצל שער הצפוני בעזרת ישראל. **ופתחה** - של לשכה אל אילי השער לצד השער. [**באילים השערים** - יש בפרשה פסוקים קורין לכתפות השער אילים מיינשליש בלעז.] **שם ידיחו את העולה** - הנשחטת בצפון. **ידיחו את העולה** - ירחצו את הקרביים.

(לט) וּבְאֻלָם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה וּשְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפֶּה לִשְׁחֹוט אֲלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם:

ובאולם השער - הצפוני, שנים שולחנות - במזרחו ושתים במערבו. ואף על פי שהן היו משוכין אל תוך החצר החיצונה קדושתן כלפנים.

(מ) וְאֶל־הַכָּתֵף מְחוּצָה לָעוֹלֶה לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנָה שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת וְאֶל־הַכָּתֵף הָאַחֶרֶת אֲשֶׁר לְאֻלָם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת:

ואל הכתף מחוצה - ואל עבר פתח האולם מחוצה לחלל האולם לתוך חללו של פתח של עזרת ישראל. **לעולה לפתח השער הצפונה** - כשנכנס לתוך השער ועולה במעלות פתח העזרה. **שנים** - שולחנות לכתף הפתח למזרח וכן למערב. **ואל הכתף האחרת** - אשר לפתח האולם שנים שלחנות.

(מא) אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֶּה לְכֶתֶף הַשָּׁעַר שְׁמוֹנָה שֻׁלְחָנוֹת אֲלֵיהֶם יִשְׁחֲטוּ: (מב) וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת לָעוֹלָה אַבְנֵי גָזִית אׇרְכָּהּ אַמָּה אַחַת וְחֵצִי וְרׇחַב אַמָּה אַחַת וְחֵצִי וְגׇבַהּ אַמָּה אֶחָת אֲלֵיהֶם וְיַנִּיחוּ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעוֹלָה בָּם וְהַזָּבַח:

אליהם ויניחו את הכלים - עליהם מניחים הסכינין והמזרקות שמקבלים בהן את הדם שיהו מוכנים לשוחטים שם קדשי קדשים בצפון.

(מג) וְהַשְׁפַּתַּיִם טֹפַח אֶחָד מוּכָנִים בַּבַּיִת סָבִיב | סָבִיב וְאֶל־הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּשַׂר הַקׇּרְבָּן:

והשפתים טופח אחד - אונקליות של ברזל קבועים בעמודי ננסין שבבית המטבחים בצפון לתלות ולהפשיט בהן את הקדשים. היא ששנינו בפסחים: אונקליות של ברזל היו קבועים בעמודים ובכתלים שבהן תולין ומפשיטין. וכן תרגם יונתן: ועונקלין נפקין פשך חד. **מוכנים בבית** - קבועים בתוך חלל העזרה לַבַּית לגיו.

(מד) וּמִחׇוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי לְשִׁכׇת שָׁרִים בֶּחָצֵר הַפְּנִימִי אֲשֶׁר אֶל־כֶּתֶף שַׁעַר הַצָּפוֹן וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם אֶחָד אֶל־כֶּתֶף שַׁעַר הַקְּדִים פְּנֵי דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן:

ומחוצה לשער הפנימי - ומחוץ לחלל אולם השער לתוך אויר חצר הפנימי כמו שמפורש במקרא בסופו. **לשכות שָׁרִים** - לשכות לוים משוררים. **ופניהם**

דרך הדרום - פתחם לצד דרום. **אחד אל כתף שער הקדים** - לשכה אחת אל כתף שער הקדים. **פני דרך הצפון** - ופתחה לצד צפון.

(מה) וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבָּיִת:

[**לכהנים** - משרתי הבית כמדומה הם הלוים המשוררים.]

(מו) וְהַלִּשְׁכָּה אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ הֵמָּה בְּנֵי־צָדוֹק הַקְּרֵבִים מִבְּנֵי־לֵוִי אֶל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ: (מז) וַיָּמָד אֶת־הֶחָצֵר אֹרֶךְ| מֵאָה אַמָּה וְרֹחַב מֵאָה אַמָּה מְרֻבָּעַת וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַבָּיִת:

וימד את החצר - חלל עזרת ישראל לפני האולם וההיכל.

(מח) וַיְבִאֵנִי אֶל־אֻלָם הַבַּיִת וַיָּמָד אֵל אֻלָם חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְרֹחַב הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפֹּו וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ:

אל אולם הבית - אולם ההיכל. **וימד אל אולם** - כמו איל אולם עובי כתף הפתח [הרואה את המזרח. ורחב השער שלש אמות מפה וגו' - הוא עובי האיל הצפוני בתוך חלל הפתח למערב וכן עובי האיל הדרומי לתוך חלל האולם למערב ואף על פי שבבית שיני היה עוביו חמש שכך שנינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה שלעתיד לבא אינו אלא שלש.] (**מן המזרח למערב חמש אמות** - ואף של בית שיני היה כן שכן שנינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה, אלא שבאולם בית שיני לא היו כתפות לפתח לצפון ולדרום שהיה רחב הפתח עשרים אמה כרוחב האולם, וכאן כתוב: ורחב השער שלש אמות מפה ושלש אמות מפה. ואיני יודע לצדד פירושו אלא לרוחב כתפות הפתח, שלש אמות סותמין חלל הפתח מכאן ושלש אמות מכאן.)

(מט) אֹרֶךְ הָאֻלָּם עֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה אַמָּה וּבַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו וְעַמֻּדִים אֶל־הָאֵילִים אֶחָד מִפֹּה וְאֶחָד מִפֹּה:

ארך האולם עשרים אמה - כנגד רחב ההיכל. **ורחב עשתי עשרה** - מן המזרח למערב. **ובמעלות אשר יעלו אליו** - ובמעלות היה הדרך אשר בהן יעלו אליו כמה ששנינו בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה ושתים עשרה מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה. **ועמודים אל האילים** - תחת יכין ובעז שהיו במקדש ראשון.

נ"ך יומי – שבת קודש כ"א טבת, פרשת שמות

יחזקאל פרק מ"א

(א) וַיְבִיאֵנִי אֶל־הַהֵיכָל וַיָּמָד אֶת־הָאֵילִים שֵׁשׁ־אַמּוֹת רֹחַב מִפִּוּ וְשֵׁשׁ־אַמּוֹת־רֹחַב מִפִּוּ רֹחַב הָאֹהֶל:

שש אמות רחב - הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם ממזרח למערב. **רוחב האהל** - רחב האולם שהוא ברחבו של אולם ובאורכו של היכל. [**רחב האוהל** - אהלו של פתח.]

(ב) וְרֹחַב הַפֶּתַח עֶשֶׂר אַמּוֹת וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה וַיָּמָד אָרְכּוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה וְרֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה:

וכתפות הפתח חמש אמות - שההיכל רחבו עשרים אמה ורחב הפתח עשר נמצא כתפותיו מפה ומפה של חמש חמש.

(ג) וּבָא לִפְנִימָה וַיָּמָד אֵיל־הַפֶּתַח שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְהַפֶּתַח שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרֹחַב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת:

ובא לפנימה - אל המחיצה המפסקת בין ההיכל לקדש הקדשים. **וימד איל הפתח** - עוביו שתים אמות אין זה שוה לאמה טרקסין. **והפתח שש אמות** - איני יכול לפרשו אלא לגובהו.

(ד) וַיָּמָד אֶת־אָרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה אֶל־פְּנֵי הַהֵיכָל וַיֹּאמֶר אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים:

אל פני ההיכל - על פני רחבו של היכל.

(ה) וַיָּמָד קִיר־הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת וְרֹחַב הַצֶּלָע אַרְבַּע אַמּוֹת סָבִיב | סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב:

קיר הבית - כותל מערבי. **רוחב הצלע** - אפנדיץ בלעז התא של אחריו ארבע אמות חללו ושל בית שיני היה שש ועל כרחך בית זה לעתיד לבא שהרי בבית שיני לא היתה חומה מפסקת לבית קדשי הקדשים.

(ו) וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל־צֵלָע שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים וּבָאוֹת בַּקִּיר אֲשֶׁר־לַבַּיִת לַצְּלָעוֹת סָבִיב | סָבִיב לִהְיוֹת אֲחוּזִים וְלֹא־יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת:

צלע אל צלע - תא אל תא ותא על תא. **שלוש ושלשים פעמים** - ובבית שיני היו שלושים ושמונה חמש עשרה בצפון וחמש עשרה בדרום חמשה על חמשה וחמשה על גביהם ושמונה במערב הוא צלע הוא יציע הוא תא. [אף כאן אני אומר שהתאים שבצפון ושבדרום כך סידרן וכל אחד ארכו שתים עשרה אמה הרי ששים אמה לחמשה תאים וחמשה כתלים של חמש חמש אמות הרי שמונים וחמשה, ורחב המונח חמש אמות, פירנסת תשעים אמה של אורך הכתל, וכן לדרום. ושבמערב אחד על גבי אחד ושלישי על גביהם, וארכן עשרים אמה כנגד רחב בית קדשי הקדשים הרי אחד עשרה בכל סדר. וכן תרגם יונתן: חד עסר בסדרא.] (ל"ג פעמים ג"פ י"א ע"ג אחת עשר על גביהן וכן ת"י חד עסרי בסידור' ובבית שני וכו' עד הוא תא, ותו לא.) **ובאות בקיר אשר לבית לצלעות** - קורות עליות היציעים היו ראשיהם שלצד מחיצת התאים החיצונה באות ונוקבות בקיר בצדו הפנימי וזהו אשר לבית לצלעות בצדו אשר לתוך התאים וזהו להיות אחוזים בקיר הבית קבועים בחזקה. [פופריש בלעז.] **ולא יהיו אחוזים בקיר הבית** - ראשיהם של צד קיר ההיכל היו באות ונוקבות על כניסות שהיה קיר ההיכל בולט לתוך התאים כמו שאמור בביניין שלמה: כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה (מלכים א ו', ו'). היציע התחתונה חמש באמה (מלכים א ו', ו') רחב חללה ועלייתה שש שהיה כותל ההיכל כנוס מלמעלה אמה לפיכך חלל התיכונה שש אמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה (מלכים א ו', ו') והיא היתה עלייה של תיכונה שהיה כותל ההיכל כנוס לתוכה אמה מלמעלה ואף אילו היו כמותן. וזהו שאמר: ולא יהיו אחוזים בקיר הבית - לא היו נוקבין בקיר ההיכל כשאר ראשי הקורות נמוכים הקבועים בכותל גבוה שנוקבים הכותל ותוקעים ראשי הקורות בנקבים.

(ז) וְרָחְבָּה וְנָסְבָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה לַצְּלָעוֹת כִּי מְוּסַב־הַבַּיִת לְמַעְלָה לְמַעְלָה סָבִיב | סָבִיב לַבַּיִת עַל־כֵּן רֹחַב־לַבַּיִת לְמָעְלָה וְכֵן הַתַּחְתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל־הָעֶלְיוֹנָה לַתִּיכוֹנָה:

ורחבה - והצלעות היו הולכין ומרחיבין למעלה כמו שפירשתי האמצעית רחבה מן התחתונה אמה וכן העליונה מן האמצעית אמה. **ונסבה למעלה למעלה** - ומוסבה מסיבה שקורין ויץ בלעז של בניין אבנים הוא כמין עמוד ומעלות עולות בו והעולה בהן דומה לו כהולך ומקיף סביבות עמוד אבנים ובלשון אשכנז קרוי וִוינְדֶלְשְׁטֵיין והוא שאמור בביניין שלמה ובלולים יעלו אל התיכונה אף הוא מתורגם ובמסיבתא כמו ונסבה למעלה למעלה וכן מסיבה עולה למעלה עד גג התא העליון כמו שהוא מפרש והולך שהמסיבה עולה מן התחתון לאמצעי ומן האמצעי לעליון. **כי מוסב הבית** - לצלעות. **למעלה למעלה סביב סביב לבית על כן רוחב לבית למעלה** - ע"כ שאמרנו ורחבה למעלה למעלה רחב בית תוך הצלעות למעלה העליונה רחבה מכולן. **וכן התחתונה** - תרגם יונתן וכן במסיבתא סלקין מן ארעיתא לעיליתא באורך מציעתא וכן יעלו על ידי מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה.

(ח) וְרָאִיתִי לַבַּיִת גֹּבַהּ סָבִיב | סָבִיב [מוּסְדוֹת] (מיסדות) הַצְּלָעוֹת מְלֹא הַקָּנֶה שֵׁשׁ אַמּוֹת אַצִּילָה:

וראיתי לבית גובה - לא פירש שיעורו אבל במסכת מדות שנינו על רום מאה אמה. **מוסדות הצלעות מלו הקנה** - יסוד הצלעות היה מלא כקנה. **שש אמות אצילה** - תרגם יונתן: ריוח יסוד מחיצת הצלע בתוך הארץ היה רחב שש אמות אבל למעלה מן הארץ היה רחבו חמש אמות כמו שמפורש בעניין במקרא של אחריו.

(ט) רֹחַב הַקֶּיר אֲשֶׁר־לַצֶּלַע אֶל־הַחוּץ חָמֵשׁ אַמּוֹת וַאֲשֶׁר מֻנָּח בֵּית צְלָעוֹת אֲשֶׁר לַבָּיִת:

רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ - מחיצת התאים הסמוכה לחצר היא מחיצה מערבית. **חמש אמות** - וכן שנינו במסכת מדות שאותו כותל הוא חמש. **ואשר מונח** - ומקום פנוי היה מונח במקצועות הצפון והדרום שאצל המזרח שאין התאים מקיפין את כל הבית ולאותו מקום פנוי היו פתחי התאים שבמקצועות מזרחיים כמו שמפרש בעניין ופתח הצלע למונח (יחזקאל מ"א, י"א) כי לא היה להם פתחים לתאים לא לצד החצר ולא לצד ההיכל אלא לאותן שבמקצוע מזרחית צפונית ובמזרחית דרומית היה הפתח בכותל רחבו פתוח לאותו מקום המונח ובאותו פתח נכנסין לו וממנו לתא השיני ומן השני לשלישי וכן סביב שכן שנינו במסכת מדות שלשה פתחים לכל אחד ואחד אחד לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל ואחד לתא שעל גביו ואף יונתן כן תרגמו ואשר מונח ואתר שביק. לשון אחר: ואשר מונח - כלומר וכן אותן (של צד פנים) מן הצלעות לצד בית מונח מקום פנוי היה מונח בין התאים ובין הבית ובאותו מקום היו פתחי התאים כמו שמפורש בענין ופתח הצלע למונח (יחזקאל מ"א, י"א) ורחבו היה ה' אמות כמו שהוא אומר ורחב מקום המונח חמש אמות (יחזקאל מ"א, י"א) כדפרישית לעיל שלא יהיו התאים סמוכים לבית כלל ואויר יהיה ביניהם והבית ה' אמות וכן ת"י ואתר שביק. **בית צלעות אשר לבית** - נגד אויר רחב הצלעות בקרן הזוית, סביב סביב שכתוב במקום המונח אינו בד' פנות כמשמעו אלא כלומר מכאן ומכאן דרום וצפון זוית דרומית מזרחית וזוית צפונית מזרחית.

(י) וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת רֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב | סָבִיב:

ובין הלשכות רחב עשרים אמה - לשכות היו בחצר החיצונה בצפונה של החצר הפנימית אצל קומתה והפסק עשרים אמה בין רחב מחיצות הלשכות למחיצות התאים שסביב היה ולא היה כן בבית שיני אלא בבניין העתיד.

(יא) וּפֶתַח הַצֵּלָע לַמֻּנָּח פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן וּפֶתַח אֶחָד לַדָּרוֹם וְרֹחַב מְקוֹם הַמֻּנָּח חָמֵשׁ אַמּוֹת סָבִיב | סָבִיב:

ופתח הצלע למונח - ופתח התאים החיצונים פתוחים למקום המונח פנוי בקרן זוית כמו שפירשתי.

(יב) וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה פְּאַת דֶּרֶךְ־הַיָּם רֹחַב שִׁבְעִים אַמָּה וְקִיר הַבִּנְיָן חָמֵשׁ־אַמּוֹת רֹחַב סָבִיב | סָבִיב וְאָרְכּוֹ תִּשְׁעִים אַמָּה:

והבניין אשר אל פני הגזרה וגו' - רחב כל הבניין לרוח המערבית רחב הבית ועובי הכתלים הצפונים והדרומים עם התאים הצפונים והדרומים ועובי כותליהם לצפון ולדרום רחב שבעים אמה וכן היה בבית שיני וכן שנינו במסכת מדות בקיר מערבי מן הצפון לדרום שבעים אמה ומונה החשבון. **הגזרה** - תרגם יונתן: בצורתא. ואומר אני שהבית הגבוה קרוי כן והתאים הנמוכים אשר סביב אותם הוא קורא בניין. [ומנחם פתר גזרה לשון לשכה.] **פאת דרך הים** - רוח מערבית. **רוחב שבעים אמה** - רוחב הבנין מצפון לדרום שבעים אמה, והא לך החשבון, התא הצפוני ארבע, וכותליו עשר, הרי ארבע עשר, וחמש מקום הפנוי בין התא לבית, הרי תשע עשר, רוחב יסוד הכתלים היה נבלע בחלל התא ובמקום הפנוי וכותל ההיכל ששה, הרי כ"ה, וחללו רוחב כ', הרי מ"ה, וכותל ההיכל דרומי ששה, הרי נ"א, וי"ט של תאי הדרום, סך הכל שבעים. **וקיר הבניין** - כותלי התאים. **וארכו תשעים אמה** - ארך בניין התאים והמונח תשעים אמה הצפון והדרום חוץ מבית החליפות שאינו נמנה עמו לפי שהיה בולט אל החוץ לצפון ולדרום ולא היה שוה לשאר הבניין שהבית היה רחב מלפניו שלשים אמה יותר משל אחריו כמו ששנינו האולם עודף על ההיכל ט"ו אמה בצפון וט"ו אמה בדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזים את הסכינים ואורך אותו בניין מן המזרח למערב עשר אמות נשארו תשעים אמות ארך ברחב שבעים שכל הבית היה ארך מאה מזה ומזה כמו שמפורש בעיניין ובמסכת מדות.

(יג) וּמָדַד אֶת־הַבַּיִת אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה וְהַגִּזְרָה וְהַבִּנְיָהּ וְקִירוֹתֶיהָ אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה:

ומדד את הבית אורך מאה אמה - סך הכל עם משך בית החליפות וכן שנינו במסכת מדות ההיכל מאה על מאה ברום מאה מן המזרח למערב מאה כותל אולם חמש ורחבו אחת עשרה כותל ההיכל שש וארכו ארבעים ואמה טרקסין ועשרים אמה בית קדשי הקדשים וכותל שש והתא שש וכותל התא חמש ואף למעלה בעיניין כן מפורשת מדת כולן חוץ מאמה טרקסין שכתוב בו בעיניין זה שתים אמות וכנגדן הוא ממעט את רחב התא אמה שהתא שבמשנה רחבו שש וכתלו חמש וכאן רחבו ארבע וכתלו שש שנאמר: ומוסדות הצלעות מלא

הקנה ולמעלה הוא מצר וכונס אמה שנאמר וקיר הצלע חמש אמות. **והגזרה והבניה וקירותיה** - סוף המקרא מפרש את ראשו לומר סך הכל מאה אמה.

(יד) וְרֹחַבْ פְּנֵי הַבַּיִת וְהַגִּזְרָה לַקְּדִים מֵאָה אַמָּה:

ורוחב פני הבית והגזרה לקדים מאה אמה - הגזרה והתא שמאחריו היא הבנויה כמו בניין ועובי הכתלים הכל מאה אמה הוא שפירשתי למעלה שהבית עודף לפניו רחב שלשים אמה שהאולם מרחיב מן ההיכל ומן התאים ט"ו אמה לצפון וט"ו אמה לדרום ולא שחלל האולם רחב מחלל ההיכל אלא כי בית החליפות מחובר לאולם מכאן ומכאן.

(טו) וּמָדַד אֹרֶךְ־הַבִּנְיָן אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה אֲשֶׁר עַל־אַחֲרֶיהָ [וְאַתִּיקֶיהָא] (ואתוקיהא) מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אַמָּה וְהַהֵיכָלْ הַפְּנִימִי וְאֻלַמֵּי הֶחָצֵר:

ומדד ארך הבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה - עכשיו חוזר ומודד אורך הבית לדרום כמו שמדד לצפון. [מצאתי: והיינו על אחריה כלומר אחורנית שחזר ומדד על עקיבו כלפי מערב.] **ואתיקיהא** - תרגם יונתן: זויות כלומר עם משך בית החליפות שבזויות הבית. **וההיכל הפנימי ואולמי החצר** - סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו אלא מחובר למקרא שלאחריו וכן פירושו וההיכל הפנימי שהוא בית קדשי הקדשים וכן אולמי החצר המפורשים למעלה ואילמות סביב סביב (יחזקאל מ', ל') לכל אילו הסיפים והחלונות האטומות סביב לשלשתם (יחזקאל מ"א, ט"ז).

(טז) הַסִּפִּים וְהַחַלּוֹנִים הָאֲטֻמוֹת וְהָאַתִּיקִים | סָבִיבْ לִשְׁלָשְׁתָּם נֶגֶד הַסַּף שְׁחִיף עֵץ סָבִיב | סָבִיב וְהָאָרֶץ עַד־הַחַלֹּנוֹת וְהַחַלֹּנוֹת מְכֻסּוֹת:

הספים והחלונות האטומות והאתיקים סביב לשלשתם - בין לגזרה הוא ההיכל בין לאולמות בין לבית קדשי הקדשים לשלשתם היו הסיפים מזוזות לפתחיהם ולשלשתם היו חלונות אטומות ולשלשתם היו אתיקים ולא ידעתי מה הם. ואומר אני: שהן כמין עמודים מרובעים בולטים בחומה לחיזוק וקורין להן בלעז פילירש. **נגד הסף שחיף עץ** - נסר של ארז תרגם יונתן. [**נגד הסף** - נגד מזוזות הפתח בתוך חלל עובי הפתח חיפה בעץ. מצאתי.] **סביב סביב** - כלומר מזה ומזה בשני צדי חלל הפתח. **והארץ עד החלונות** - מקרקעית החומה עשוי כותל נסרי ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות וגם החלונות מכוסות בו. [מצאתי: שאף החלונות היו אטומות מבפנים כענין שנאמר וחלונות אטומות אל הבית.] וכל זה מבפנים לפי שהיו טחין עליו צפוי זהב שכל הבית טוח בזהב ואין יכולין לטוח זהב על גבי אבנים.

(יז) עַל־מֵעַל הַפֶּתַח וְעַד־הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלַחוּץ וְאֶל־כָּל־הַקִּיר סָבִיב סָבִיב | בַּפְּנִימִי וּבַחִיצוֹן מִדּוֹת:

על מעל הפתח - בגובה. **ועד הבית הפנימי** - כל הבית קדשי הקדשים עד כולו. **ולחוץ** - לצד ההיכל. **סביב סביב** - בכל כותליו. **בפנימי ובחיצון** - בבית קדשי הקדשים ובהיכל. **מדות** - מחופה נסרים גדולות עשויות במדה.

(יח) וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתִמֹרִים וְתֻמָּרָה בֵּין־כְּרוּב לְכְרוּב וּשְׁנַיִם פָּנִים לַכְּרוּב:

ועשוי כרובים ותמורים - ואותו הארז מצוייר כרובים ודקלים. **ושנים פנים לכרוב** - אחד פני כפיר ואחד פני אדם זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כשהיתה התמורה בין כרוב לכרוב היה פני הכפיר לה מכאן ופני אדם מכאן כמו שאמור בעיניין.

(יט) וּפְנֵי אָדָם אֶל־הַתְּמָרָה מִפֹּה וּפְנֵי־כְפִיר אֶל־הַתְּמָרָה מִפֹּה עָשׂוּי אֶל־כָּל־הַבַּיִת סָבִיב | סָבִיב:

עשוי אל כל הבית - לבית קדשי הקדשים.

(כ) מֵהָאָרֶץ עַד־מֵעַל הַפֶּתַח הַכְּרוּבִים וְהַתְּמָרִים עֲשׂוּיִם וְקִיר הַהֵיכָל:

וקיר ההיכל - וכן לקיר ההיכל.

(כא) הַהֵיכָל מְזוּזַת רְבֻעָה וּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ הַמַּרְאֶה כַּמַּרְאֶה:

מזוזת רבועה - אני שמעתי בבניין שלמה מזוזת רבועה שהיו לה מזוזות משני צדדין ומפתן מתחת ומשקוף ממעל ואני אומר שהמזוזות היו מרובעות. **המראה כמראה** - תרגם יונתן: חזויה כחיזו יקריה כמראה כסא כבוד שראיתי במרכבה על נהר כבר ואור נוגה ראיתי בבית קדשי הקדשים.

(כב) הַמִּזְבֵּחַ עֵץ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבֹהַּ וְאָרְכּוֹ שְׁתַּיִם־אַמּוֹת וּמִקְצֹעוֹתָיו לוֹ וְאָרְכּוֹ וְקִירֹתָיו עֵץ וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

המזבח עץ - תרגם יונתן: לקבל מדבחא פתורא ר"ל השלחן קורא מזבח שמכפר בזמן הזה כמזבח כך שמעתי. **ומקצעותיו** - רגליו, גגו, גוף השלחן. **וקירותיו** - מסגרותיו.

(כג) וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַהֵיכָל וְלַקֹּדֶשׁ:

ושתים דלתות - לכל פתח סוגרים זה לעומת זה אחד במזוזת צפונית ואחד במזוזת דרומית.

(כד) וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַדְּלָתוֹת שֶׁתַּיִם מוּסַבּוֹת דְּלָתוֹת שֶׁתַּיִם לְדֶלֶת אֶחָת וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לָאַחֶרֶת:

ושתים דלתות לדלתות - לפתח ההיכל היו שתי זוגות דלתות כמו ששנינו במסכת מדות ארבע דלתות היו לו שתים מבפנים ושתים מבחוץ החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל שהיה שש אמה והדלת רחבו חמש כשיעור חצי רוחב הפתח וכנוס אמה לפנים מן המזוזה נמצא עובי הכותל חמש אמות מגולה וכשהדלת החיצון נפתח לפנים היה מכסה אותה והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות שכל הבית היה טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר אף הפנימיות היו עומדות בתוך הפתח וכמין איסטרמיטא היו נקפלות לאחוריהן אילו שתי אמות ומחצה ואילו שתי אמות ומחצה וחצי אמה מזוזה מכאן וחצי אמה מזוזה מכאן שנאמר ושתים דלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות וגו' וזהו פירושו בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל אילו ואילו כנוסות חצי אמה לפנים מן המזוזה הפנימיות נפתחות לצד החיצונות וחיצונות לצד הפנימיות וכיצד שתי דלתות של חמש חמש אמות נפתחות זו כנגד זו בתוך חמש אמות רוחב של עובי הכותל של חוליות היו וכנגד חציין היו נקפלות לאחוריהן כשפותחין אותן כמין פנקסאות של עץ שכותבין עליהן בעט ברזל שנקפלות זו אחורי זו נמצא כשנקפלות עמדו על שתי אמות ומחצה וכשנפתחות זו לעומת זו מכסות חמש אמות של עובי הכותל.

(כה) וַעֲשׂוּיָה אֲלֵיהֶן אֶל־דַּלְתָוֹת הַהֵיכָל֙ כְּרוּבִ֣ים וְתִמֹרִ֔ים כַּאֲשֶׁ֥ר עֲשׂוּיִ֖ם לַקִּירֹ֑ות וְעָ֕ב עֵ֖ץ אֶל־פְּנֵ֥י הָאוּלָ֖ם מֵהַחֽוּץ:

ועב עץ אל פני האולם - (ועב טריף בלעז לשון קורות בתינו (שיר השירים א', י"ז)) כלונסות של ארז היו קבועים מכותלו של היכל לכותלו של אולם כדי שלא יבעט כך שנינו במסכת מדות וזהו ועב יוצא מכותל הבית ובא אל פני האולם מבחוץ.

(כו) וְחַלֹּנִ֣ים אֲטֻמֹ֔ות וְתִמֹרִ֖ים מִפֹּ֣ו וּמִפֹּ֑ו אֶל־כִּתְפֹ֥ות הָאוּלָ֖ם וְצַלְעֹ֥ות הַבַּ֖יִת וְהָעֲבֹתִֽים:

אל כתפות האולם - לשתי עברי הפתח. **וצלעות הבית והעבים** - והראני צלעות ואת העבים ואמרו רבותינו צלעות הבית אילו המלטסין והעבים אילו המרישות ומה הן מרישות קורות ומה הן מלטסין ארזים שנותנין בראש הכתלים להניח עליהן ראשי הקורות.

פרק משנה שבועי – פרשת שמות

אבות פרק ד׳

(א) בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר, אֵיזֶהוּ חָכָם, הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: מִכָּל מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי (תהלים קי"ט:צ"ט). אֵיזֶהוּ גִבּוֹר, הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִלֹּכֵד עִיר (משלי ט"ז:ל"ב). אֵיזֶהוּ עָשִׁיר, הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ (תהלים קכ"ח:ב'). אַשְׁרֶיךָ, בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְטוֹב לָךְ, לָעוֹלָם הַבָּא. אֵיזֶהוּ מְכֻבָּד, הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבֹזַי יֵקָלּוּ (שמואל א ב':ל').

בֶּן זוֹמָא. לְפִי שֶׁלֹּא הֶאֱרִיךְ יָמִים וְלֹא נִסְמַךְ שֶׁיִּקָּרֵא רַבִּי, הָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ עַל שֵׁם אָבִיו. וְכֵן בֶּן עַזַּאי. וּשְׁנֵיהֶם שְׁמָם שִׁמְעוֹן: **אֵיזֶהוּ חָכָם.** הָכִי קָאָמַר, אֵיזֶהוּ חָכָם שֶׁרָאוּי שֶׁיִּתְהַלֵּל בְּחָכְמָתוֹ: **הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם.** וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן מִמֶּנּוּ. שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ חָס עַל כְּבוֹדוֹ וְלוֹמֵד מִן הַקְּטַנִּים, נִכָּרִים הַדְּבָרִים שֶׁחָכְמָתוֹ הוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם וְלֹא לְהִתְיַהֵר וּלְהִתְפָּאֵר בָּהּ: **שֶׁנֶּאֱמַר מִכָּל מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי.** וְסֵיפָא דִּקְרָא כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי, כְּלוֹמַר הָיִיתִי לוֹמֵד תּוֹרָה מִכָּל מְלַמְּדַי וַאֲפִלּוּ מִן הַקְּטַנִּים מִמֶּנִּי וְלֹא הָיִיתִי חוֹשֵׁשׁ לִכְבוֹדִי, כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי, שֶׁכָּל כַּוָּנָתִי הָיְתָה לַשָּׁמַיִם בִּלְבַד. וְכֵן אֵיזֶהוּ גִבּוֹר שֶׁרָאוּי שֶׁיִּתְהַלֵּל בִּגְבוּרָתוֹ, הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ: **שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר.** הָכִי הֲוֵי פֵּרוּשָׁא דִּקְרָא, טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם הַבָּא מִצַּד הַגְּבוּרָה שֶׁל כִּבּוּשׁ הַיֵּצֶר, לֹא מִצַּד רַכּוּת הַטֶּבַע. וְכֵן מוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ כְּשֶׁבָּא מִלּוֹכֵד עִיר, מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלְּאַחַר שֶׁכָּבַשׁ אֶת הָעִיר וּבָאוּ לְיָדוֹ הָאֲנָשִׁים הַמּוֹרְדִים בּוֹ, מוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ וְאֵינוֹ הוֹרְגָן: **אֵיזֶהוּ עָשִׁיר.** הָרָאוּי לוֹ לְהִתְהַלֵּל בְּעָשְׁרוֹ, הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ: **אֵיזֶהוּ מְכֻבָּד.** לְפִי שֶׁשִּׁלְּשָׁה דְּבָרִים טוֹבִים הַלָּלוּ שֶׁנִּזְכְּרוּ לְעֵיל, שֶׁהֵם הַחָכְמָה וְהַגְּבוּרָה וְהָעֹשֶׁר, הַזּוֹכֶה בָּהֶם הוּא נִכְבָּד מֵעַצְמוֹ בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם, וְאַף אִם הַבְּרִיּוֹת לֹא יְכַבְּדוּהוּ בַּעֲבוּרָם, לְכָךְ חִבֵּר הַתַּנָּא לְזֶה וְאָמַר מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ וְהוּא נִכְבָּד בְּעַצְמוֹ, מַה יַּעֲשֶׂה וְיִהְיֶה מְכֻבָּד מֵאֲחֵרִים, יְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת: **כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד.** וְהַדְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד וְכָל מַה שֶּׁבָּרָא בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ, מְכַבֵּד אֶת מְכַבְּדָיו, קַל וָחֹמֶר לְבָשָׂר וָדָם: **וּבֹזַי יֵקָלּוּ.** לָמַדְנוּ עַנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לֹא אָמַר וּבֹזַי אֲקַלֵּל, אֶלָּא יֵקָלּוּ מֵעַצְמָם. וּבִכְבוֹד הַצַּדִּיקִים הִקְפִּיד יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב) וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר:

(ב) בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, הֱוֵי רָץ לְמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, וּבוֹרֵחַ מִן הָעֲבֵרָה. שֶׁמִּצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וַעֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה. שֶׂשְּׂכַר מִצְוָה, מִצְוָה. וּשְׂכַר עֲבֵרָה, עֲבֵרָה.

שֶׁמִּצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה. כָּךְ מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת נוֹחַ לוֹ לַעֲשׂוֹת אֲחֵרוֹת, וְהַמַּתְחִיל בַּעֲבֵרוֹת קָשֶׁה לִפְרֹשׁ מֵהֶם. וְעוֹד, שֶׂשְּׂכַר מִצְוָה מִצְוָה. שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מְסַיְּעִין וּמַזְמִינִים בְּיַד מִי שֶׁעָשָׂה מִצְוָה אַחַת שֶׁיַּעֲשֶׂה אַחֶרֶת כְּדֵי לָתֵת לוֹ שָׂכָר עַל שְׁתֵּיהֶן. וְכֵן שְׂכַר עֲבֵרָה וְכוּ'. פֵּרוּשׁ אַחֵר, שֶׂשְּׂכַר מִצְוָה מִצְוָה, שֶׁכָּל מַה

שֶׁאָדָם מִשְׁתַּכֵּר וּמִתְעַנֵּג בַּעֲשִׂיַּת הַמִּצְוָה נֶחְשָׁב לוֹ לְמִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְנוֹטֵל שָׂכָר עַל הַמִּצְוָה שֶׁעָשָׂה וְעַל הָעֹנֶג וְהַהֲנָאָה שֶׁנֶּהֱנָה בַּעֲשִׂיָּתָהּ: **וּשְׂכַר עֲבֵרָה עֲבֵרָה.** וְהַשָּׂכָר וְהַהֲנָאָה שֶׁמַּגִּיעַת לוֹ לָאָדָם בַּעֲשִׂיַּת הָעֲבֵרָה נֶחְשָׁב לוֹ כַּעֲבֵרָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְלוֹקֶה עַל הָעֲבֵרָה שֶׁעָשָׂה וְעַל הַשָּׂכָר וְהַהֲנָאָה שֶׁמְּקַבֵּל בַּעֲשִׂיָּתָהּ:

(ג) הוּא הָיָה אוֹמֵר, אַל תְּהִי בָּז לְכָל אָדָם, וְאַל תְּהִי מַפְלִיג לְכָל דָּבָר, שֶׁאֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין לוֹ שָׁעָה וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם.

אַל תְּהִי בָז לְכָל אָדָם. לוֹמַר מַה יּוֹכַל פִּלּוּנִי לְהַזִּיק לִי: **וְאַל תְּהִי מַפְלִיג.** מַרְחִיק לְכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ עָלָיו, אַל תֹּאמַר רָחוֹק הוּא שֶׁיִּהְיֶה וְאֵין לִדְאֹג מִמֶּנּוּ:

(ד) רַבִּי לְוִיטָס אִישׁ יַבְנֶה אוֹמֵר, מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ, שֶׁתִּקְוַת אֱנוֹשׁ רִמָּה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, כָּל הַמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בַּסֵּתֶר, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגָלוּי. אָחָד שׁוֹגֵג וְאָחָד מֵזִיד בְּחִלּוּל הַשֵּׁם.

מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ. אַף עַל פִּי שֶׁבְּשְׁאָר מִדּוֹת הַדֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית הִיא הַמְשֻׁבַּחַת, בְּמִדַּת הַגַּאֲוָה אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא יִהְיֶה לַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁל שִׁפְלוּת הָרוּחַ. לְפִי שֶׁהַגַּאֲוָה הִיא מְאוּסָה בְּיוֹתֵר, וְעוֹד שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים בָּהּ וְלֹא בְּדִילֵי אֵינָשֵׁי מִנַּהּ, לְכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לָהּ הַרְחָקָה יְתֵרָה:

(ה) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל מְנָת לְלַמֵּד, מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד. וְהַלּוֹמֵד עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת, מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת. רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר, אַל תַּעֲשֵׂם עֲטָרָה לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, וְלֹא קַרְדֹּם לַחְפֹּר בָּהֶם. וְכָךְ הָיָה הִלֵּל אוֹמֵר, וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתָגָא, חָלָף. הָא לָמַדְתָּ, כָּל הַנֶּהֱנֶה מִדִּבְרֵי תוֹרָה, נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם.

הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לְלַמֵּד מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד. גָּרְסִינַן. וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ, הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לִהְיוֹת תָּמִיד עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְאֵין בְּדַעְתּוֹ לִהְיוֹת גּוֹמֵל חֲסָדִים עִם הַבְּרִיּוֹת, כְּרַבָּה [רֹאשׁ הַשָּׁנָה יח.] דְּעָסַק בַּתּוֹרָה וְלֹא עָסַק בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, אַף עַל גַּב דְּאַבָּעֵי לֵיהּ לְאִעַסּוֹקֵי נַמִּי בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, מִכָּל מָקוֹם מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, וְתִהְיֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ נַעֲשֵׂית. וְהַלּוֹמֵד עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת, שֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְלִהְיוֹת גַּם כֵּן גּוֹמֵל חֲסָדִים, כְּאַבָּיֵי [שָׁם] דְּעָסַק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים, מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לְהַשְׁלִים מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְיִזְכֶּה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לְלַמֵּד, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּקָרֵא רַב, וְגוֹרְסִין אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד. וּבְרֹב הַסְּפָרִים מָצָאתִי כְּגִרְסָא רִאשׁוֹנָה, וְעִקָּר: אַל תַּעֲשֵׂם עֲטָרָה לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם. שֶׁלֹּא תֹּאמַר אֶלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁאֶקָּרֵא רַבִּי וְיוֹשִׁיבוּנִי בָּרֹאשׁ, אֶלָּא לְמַד מֵאַהֲבָה וְסוֹף הַכָּבוֹד לָבֹא: **וְלֹא קַרְדֹּם לַחְפֹּר בָּהֶם.** וְלֹא תִּלְמַד תּוֹרָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה מְלָאכָה שֶׁתִּתְפַּרְנֵס בָּהּ, כְּמוֹ קַרְדֹּם לַחְפֹּר בָּהּ, שֶׁהָעוֹשֶׂה כֵן מוֹעֵל בִּקְדֻשָּׁתָהּ שֶׁל תּוֹרָה וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם כְּמִי שֶׁנֶּהֱנָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ. וּמִלַּמְדֵי תִּינוֹקוֹת נוֹטְלִין שְׂכָר שִׁמּוּר הַתִּינוֹקוֹת בִּלְבַד, שֶׁמִּשַּׁמְּרִין אוֹתָן שֶׁלֹּא יִפְּשְׁעוּ וְיַזִּיקוּ, וּשְׂכַר פִּסּוּק טְעָמִים, שֶׁאֵין הָרַב חַיָּב לִטְרֹחַ וּלְלַמֵּד לַתַּלְמִידִים פִּסּוּק הַטְּעָמִים.

אֲבָל שִׁכַּר לְמוּד אָסוּר לִטֹּל, דִּכְתִיב (דברים ד) וְאוֹתִי צִוָּה ה' בָּעֵת הַהִיא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי ה' אֱלֹהָי, מָה אֲנִי בְּחִנָּם, אַף אַתֶּם בְּחִנָּם. וְכֵן הַדַּיָּן אָסוּר לְקַח שִׁכַּר פְּסַק הַדִּין, אֶלָּא שִׁכַּר בַּטָּלָה בִּלְבַד, דָּבָר שֶׁהוּא נִכָּר כַּמָּה מַפְסִיד מִבְּטוּל מְלַאכְתּוֹ כְּדֵי לִשְׁמֹעַ טַעֲנוֹת בַּעֲלֵי הַדִּין, וּבִלְבַד שֶׁיִּטֹּל מִשְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה, וְאִם נוֹטֵל יוֹתֵר מִזֶּה, דִּינָיו בְּטֵלִים. וּמַה שֶּׁהִתִּירָה תּוֹרָה לְתַלְמִיד חָכָם לֵהָנוֹת מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, הוּא, שֶׁתִּמְכֹּר סְחוֹרָתוֹ בַּשּׁוּק קֹדֶם כָּל אָדָם, וְגַם שֶׁיִּפָּטֵר מִכָּל מִסִּים וְעֻלִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת, וַאֲפִלּוּ כֶּסֶף גּוּלְגֹּלְתָּא חַיָּבִין הַצִּבּוּר לִתֵּן עָלָיו, וַאֲפִלּוּ הוּא עָשִׁיר וְיֵשׁ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה יָכוֹל הוּא לִשְׁאֹל בַּדִּין שֶׁיִּפְטְרוּהוּ. וְאִם תַּלְמִיד חָכָם חוֹלֶה הוּא וּמֻדָּא בִּיסוּרִין וּמַרְבִּין הָעָם לְהָבִיא מָנוֹת גְּדוֹלוֹת מִפְּנֵי כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ, מִצְוָה עָלָיו שֶׁיִּטֹּל, וְאֵין זֶה בִּכְלָל נֵאוֹת מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּרְנֵס בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת. וְכֵן תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמְּנוּ אוֹתוֹ הַצִּבּוּר עֲלֵיהֶם פַּרְנָס אוֹ רֹאשׁ הַסֵּדֶר וּמִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי צִבּוּר, מֻתָּר לוֹ לִקַּח מֵהֶם פְּרָס וַאֲפִלּוּ שָׂכָר הַרְבֵּה יוֹתֵר מִכְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מְזוֹנוֹתָיו בְּרֶוַח וּמִתּוֹךְ כָּךְ יִהְיֶה גָּדוֹל וְיָרְאוּ וּמְאוּם בְּעֵינֵיהֶם. כִּדְאַשְׁכְּחָן בְּכֹהֵן גָּדוֹל דִּכְתִיב בֵּיהּ הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו, וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים [יוֹמָא יח.] גַּדְּלֵהוּ מֵאֶחָיו, שֶׁיִּהְיוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מַעֲשִׂירִים אוֹתוֹ מִשֶּׁלָּהֶן. וַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ נִמְנָעִים מִזֶּה, מִדַּת חֲסִידוּת הָיְתָה בָּהֶם, אֲבָל לֹא מִן הַדִּין:

(ו) רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוּפוֹ מְכֻבָּד עַל הַבְּרִיּוֹת. וְכָל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, גּוּפוֹ מְחֻלָּל עַל הַבְּרִיּוֹת.

כָּל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה. הַדּוֹרֵשׁ הַחֲסֵרוֹת וְהַיְתֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וּמַרְאֶה טַעַם עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ לוֹמַר שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבַטָּלָה, אֵין לְךָ כְּבוֹד תּוֹרָה גָּדוֹל מִזֶּה. אִי נַמִי, הַמְכַבֵּד סֵפֶר תּוֹרָה וּמְכַבֵּד לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וְהָעוֹסְקִים בָּהּ, כָּל אֵלּוּ בִּכְלָל מְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה הֵן:

(ז) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ אוֹמֵר, הַחוֹשֵׂךְ עַצְמוֹ מִן הַדִּין, פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ אֵיבָה וְגָזֵל וּשְׁבוּעַת שָׁוְא. וְהַגַּס לִבּוֹ בַּהוֹרָאָה, שׁוֹטֶה רָשָׁע וְגַס רוּחַ.

הַחוֹשֵׂךְ עַצְמוֹ מִן הַדִּין. בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ. אִי נַמִי, אוֹמֵר לְבַעֲלֵי הַדִּין שֶׁיִּתְפַּשְׁרוּ: **פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ אֵיבָה.** שֶׁהַיּוֹצֵא מִבֵּית דִּין חַיָּב, שׁוֹנֵא לַדַּיָּן, שֶׁאוֹמֵר בְּלִבּוֹ לֹא הִפֵּךְ בִּזְכוּתִי: **וְגָזֵל.** שֶׁמָּא יְחַיֵּב הַזַּכַּאי וְנִמְצָא שֶׁגָּזֵל בָּא עַל יָדוֹ: **וּשְׁבוּעַת שָׁוְא.** שֶׁמָּא יְחַיֵּב שְׁבוּעָה לְמִי שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בָּהּ וְנִמְצָא מֵבִיא לִידֵי שְׁבוּעַת שָׁוְא. אִי נַמִי, קָרֵי תַּנָּא לִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר שְׁבוּעַת שָׁוְא, כְּגוֹן הָאוֹמֵר לֹא לָוִיתִי וְלָוָה, דִּבְשִׁעַת שְׁבוּעָה יָצְאָה מִפִּיו לַשָּׁוְא: **וְהַגַּס לִבּוֹ בַּהוֹרָאָה.** בְּלֹא עִיּוּן וּבְלֹא הַמְתָּנָה:

(ח) הוּא הָיָה אוֹמֵר, אַל תְּהִי דָן יְחִידִי, שֶׁאֵין דָּן יְחִידִי אֶלָּא אֶחָד. וְאַל תֹּאמַר קַבְּלוּ דַעְתִּי, שֶׁהֵן רַשָּׁאִין וְלֹא אָתָּה.

אַל תְּהִי דָן יְחִידִי. אַף עַל פִּי שֶׁיָּחִיד מֻמְחֶה יָכוֹל לָדוּן, מִדַּרְכֵי הַחֲסִידוּת הוּא שֶׁאֲפִלּוּ מֻמְחֶה לֹא יְהִי דָן יְחִידִי. וְדַוְקָא כְּשֶׁלֹּא קִבְּלוּהוּ בַּעֲלֵי הַדִּין עֲלֵיהֶם לְדִין, אֲבָל קִבְּלוּהוּ בַּעֲלֵי הַדִּין עֲלֵיהֶם, דָּן יְחִידִי וַאֲפִלּוּ מִדָּרְךְ חֲסִידוּת: **שֶׁאֵין דָּן יְחִידִי אֶלָּא אֶחָד.** הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ: **וְאַל תֹּאמַר.** לַחֲבֵרְךָ הַחוֹלְקִים עָלֶיךָ: **קַבְּלוּ**

דַּעְתִּי. שֶׁאֲנִי מֻמְחֶה וּבְלֹא הַצְרוּף שֶׁלָּכֶם הָיִיתִי יָכוֹל לָדוּן: **שֶׁהֵן רַשָּׁאין וְלֹא אַתָּה.** הוֹאִיל וְצֵרַפְתָּ אוֹתָם עִמְּךָ רָאוּי שֶׁיִּפָּסֵק הַדִּין עַל פִּי הָרַבִּים:

(ט) רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, כָּל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי, סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר. וְכָל הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹשֶׁר, סוֹפוֹ לְבַטְּלָהּ מֵעֹנִי.

הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי. שֶׁהוּא דָּחוּק לְמְזוֹנוֹת וּמִתְבַּטֵּל מִמְּלַאכְתּוֹ כְּדֵי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה: **הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹשֶׁר.** מֻחֲמֶת רֹב הַמָּמוֹן צָרִיךְ לִתֵּן לִבּוֹ פַּעַם לְכָאן וּפַעַם לְכָאן וְאֵין לוֹ פְּנַאי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה:

(י) רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הֱוֵי מְמַעֵט בְּעֵסֶק, וַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וֱהֱוֵי שְׁפַל רוּחַ בִּפְנֵי כָל אָדָם. וְאִם בָּטַלְתָּ מִן הַתּוֹרָה, יֶשׁ לְךָ בְּטֵלִים הַרְבֵּה כְּנֶגְדֶּךָ. וְאִם עָמַלְתָּ בַּתּוֹרָה, יֶשׁ לוֹ שָׂכָר הַרְבֵּה לִתֶּן לָךְ.

הֱוֵי מְמַעֵט בְּעֵסֶק. הַמְעֵט בְּעֵסֶק סְחוֹרָתְךָ וּמַלַאכְתְּךָ, וְיִהְיֶה עִקַּר עִסְקְךָ בַּתּוֹרָה: **וֱהֱוֵי שְׁפַל רוּחַ בִּפְנֵי כָל אָדָם.** לְלַמֵּד מִמִּי שֶׁהוּא קָטָן מִמְּךָ בְּחָכְמָה: **יֶשׁ לְךָ בְּטֵלִים הַרְבֵּה כְּנֶגְדֶּךָ.** שֶׁיְּסַיְּעוּ לְבַטָּלְךָ. פֵּרוּשׁ אַחֵר, יֵשׁ בָּעוֹלָם כַּמָּה בְּטֵלִים שֶׁהֵם הָרְשָׁעִים וְחַיּוֹת רָעוֹת שֶׁהֵם בְּטֵלִים, וְעַל יָדָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָבִיא עָלֶיךָ פְּרָעָנוּת: **וְאִם עָמַלְתָּ בַּתּוֹרָה.** הוּא עַצְמוֹ יְשַׁלֵּם שְׂכָרְךָ וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. וּבְזֶה יִתֵּרָה מִדָּה טוֹבָה עַל מִדַּת פְּרָעָנוּת:

(יא) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, קוֹנֶה לוֹ פַּרְקְלִיט אֶחָד. וְהָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת, קוֹנֶה לוֹ קַטֵּגוֹר אֶחָד. תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּתְרִיס בִּפְנֵי הַפֻּרְעָנוּת. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר, כָּל כְּנֵסִיָּה שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם. וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם.

פְּרַקְלִיט. מַלְאַךְ מֵלִיץ טוֹב: **קַטֵּגוֹר.** מֵלִיץ רַע. וּלְשׁוֹן קַטֵּגוֹר, קוֹרֵא תִּגָּר. וְסַנֵּגוֹר שֶׁהוּא הֵפֶךְ קַטֵּגוֹר, פֵּרוּשׁוֹ שׁוֹנֵא תִּגָּר:

(יב) רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אוֹמֵר, יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ, וּכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבְּךָ, וּמוֹרָא רַבְּךָ כְּמוֹרָא שָׁמָיִם.

יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמֹשֶׁה שֶׁאָמַר לִיהוֹשֻׁעַ תַּלְמִידוֹ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים (שמות יז), וַעֲשָׂאוֹ שָׁוֶה לוֹ: **וּכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבְּךָ.** דְּאָמַר לֵיהּ אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי (במדבר יב), וְאָחִיו גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים הָיָה וְקָרֵי לֵיהּ אֲדֹנִי: **וּמוֹרָא רַבְּךָ כְּמוֹרָא שָׁמָיִם.** דִּכְתִיב (שם י"א) אֲדֹנִי מֹשֶׁה כְּלָאֵם, כָּלֵם מִן הָעוֹלָם, כֵּיוָן שֶׁמָּרְדוּ בְּךָ כְּאִלּוּ מָרְדוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְחַיָּבִים כְּלָיָה:

(יג) רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֱוֵי זָהִיר בַּתַּלְמוּד, שֶׁשִּׁגְגַת תַּלְמוּד עוֹלָה זָדוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה כְתָרִים הֵם, כֶּתֶר תּוֹרָה וְכֶתֶר כְּהֻנָּה וְכֶתֶר מַלְכוּת, וְכֶתֶר שֵׁם טוֹב עוֹלֶה עַל גַּבֵּיהֶן.

הֱוֵי זָהִיר בַּתַּלְמוּד. שֶׁיִּהְיֶה תַּלְמוּדְךָ בְּדִקְדּוּק וְכַהֲלָכָה: **שֶׁשִּׁגְגַת תַּלְמוּד עוֹלָה זָדוֹן.** אִם תִּטְעֶה בְּהוֹרָאָה מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא דִּקְדַּקְתָּ בְּתַלְמוּדְךָ וְתָבֹא לְהַתִּיר אֶת הָאָסוּר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲלֶה עַל יָדְךָ כְּאִלּוּ עָשִׂיתָ מֵזִיד: **שִׁלּשָׁה כְתָרִים הֵם.** הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, שֶׁחִיְּבָה הַתּוֹרָה לִנְהֹג בָּהֶם כָּבוֹד: **כֶּתֶר תּוֹרָה.** כְּתִיב בֵּיהּ (ויקרא יט) וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן, זֶה שֶׁקָּנָה חָכְמָה: **כֶּתֶר כְּהֻנָּה.** כְּתִיב בֵּיהּ (שם כ"א) וְקִדַּשְׁתּוֹ קָדוֹשׁ יִהְיֶה לָךְ: **כֶּתֶר מַלְכוּת.** כְּתִיב בֵּיהּ (דברים י"ז) שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ עָלֶיךָ: **וְכֶתֶר שֵׁם טוֹב.** מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים וּשְׁמוּעָתוֹ טוֹבָה מֻחֶמֶת מַעֲשָׂיו, לֹא מָצִינוּ לוֹ כֶּתֶר בַּתּוֹרָה שֶׁיִּהְיוּ חַיָּבִים לִנְהֹג בּוֹ כָּבוֹד, וְהוּא עוֹלֶה עַל גַּבֵּי כֻּלָּן, שֶׁכָּל הַשִּׁלּשָׁה כְּתָרִים צְרִיכִים לוֹ. שֶׁאִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא וְסַנְיֵי שׁוּמְעָנֵיהּ, שָׁרֵי לְבַזּוּיֵהּ. וְאִם כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא, אָמְרִינַן בְּיוֹמָא (דף ע"א) יֵיתוֹן בְּנֵי עַמְמַיָּא לִשְׁלָם דְּעָבְדִין עוּבְדֵי אַהֲרֹן, וְלֹא יֵיתוֹן בְּנֵי אַהֲרֹן לִשְׁלָם דְּלֹא עָבְדִין עוּבְדֵי אַהֲרֹן. וְאִם מֶלֶךְ הוּא, כְּתִיב (שמות כב) וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר, בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ:

(יד) רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר, הֱוֵי גוֹלֶה לִמְקוֹם תּוֹרָה, וְאַל תֹּאמַר שֶׁהִיא תָּבֹא אַחֲרֶיךָ, שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְיָדֶךָ. וְאֶל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן (משלי ג':ה').

הֱוֵי גוֹלֶה לִמְקוֹם תּוֹרָה. אִם אֵין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בִּמְקוֹמְךָ: **וְאַל תֹּאמַר שֶׁהִיא תָּבֹא אַחֲרֶיךָ.** תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יָבֹאוּ לְכָאן: **שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְיָדֶךָ.** וְאַל תִּסְמֹךְ שֶׁחֲבֵרֶיךָ כְּשֶׁיָּבֹאוּ מִבֵּית הָרַב יְקַיְּמוּ הַתּוֹרָה בְּיָדָךְ, שֶׁתִּלְמֹד מֵהֶם מַה שֶּׁלָּמְדוּ הֵם מִן הָרַב. אֶלָּא הֱוֵי גוֹלֶה אַתָּה בְּעַצְמְךָ לִמְקוֹם הָרַב, שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה שׁוֹמֵעַ מִפִּי תַּלְמִיד לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרַב. פֵּרוּשׁ אַחֵר, שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְיָדֶךָ, מִפְּנֵי מָה אֲנִי אוֹמֵר לְךָ הֱוֵי גוֹלֶה לִמְקוֹם תּוֹרָה, שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְיָדֶךָ, שֶׁאֲפִלּוּ אַתָּה חָרִיף וּמְפֻלְפָּל בְּיוֹתֵר לֹא תִתְקַיֵּם הַתּוֹרָה בְּךָ אֶלָּא עַל יְדֵי חֲבֵרֶיךָ שֶׁתִּשָּׁא וְתִתֵּן עִמָּהֶם, וְהַיְנוּ דִּמְסַיֵּים וְאֶל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן:

(טו) רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר, אֵין בְּיָדֵינוּ לֹא מִשַּׁלְוַת הָרְשָׁעִים וְאַף לֹא מִיִּסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים. רַבִּי מַתְיָא בֶּן חָרָשׁ אוֹמֵר, הֱוֵי מַקְדִּים בִּשְׁלוֹם כָּל אָדָם. וֱהֱוֵי זָנָב לָאֲרָיוֹת, וְאַל תְּהִי רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים.

אֵין בְּיָדֵינוּ. כְּמוֹ לֹא הָיָה בְּיָדֵיהּ [יְבָמוֹת קה.]. כְּלוֹמַר אֵין הַדָּבָר הַזֶּה יָדוּעַ לָנוּ מַדּוּעַ דֶּרֶךְ רְשָׁעִים צְלֵחָה וּמִפְּנֵי מָה הַצַּדִּיקִים מְדֻכָּאִים בְּיִסּוּרִין. פֵּרוּשׁ אַחֵר, אֵין לָנוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת לֹא מְשַׁלְוָה וְהַשְׁקֵט שֶׁרָגִיל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת לָרְשָׁעִים כְּדֵי לְטָרְדָן מִן הָעוֹלָם הַבָּא, וְאַף לֹא מִן הַיִּסּוּרִים הַמְיֻחָדִים לַצַּדִּיקִים שֶׁהֵן יִסּוּרִים שֶׁל אַהֲבָה שֶׁאֵין בָּהֶן בִּטּוּל תּוֹרָה. כְּלוֹמַר יָצָאנוּ מִכְּלָל רְשָׁעִים, שֶׁאֵין לָנוּ הַשַּׁלְוָה שֶׁיֵּשׁ לָרְשָׁעִים, וְלִכְלַל צַדִּיקִים לֹא הִגַּעְנוּ, שֶׁהַיִּסּוּרִים שֶׁלָּנוּ אֵינָן שֶׁל אַהֲבָה כְּיִסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים: **הֱוֵי מַקְדִּים שָׁלוֹם לְכָל אָדָם.** וַאֲפִלּוּ לְנָכְרִי בַּשּׁוּק: **וֱהֱוֵי זָנָב לָאֲרָיוֹת.** לִגְדוֹלִים מִמְּךָ: **וְלֹא רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים.** לַקְּטַנִּים מִמְּךָ:

(טז) רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר, הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לִפְרוֹזְדוֹר בִּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא. הַתְקֵן עַצְמְךָ בַּפְּרוֹזְדוֹר, כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס לַטְּרַקְלִין.

בַּפְּרוֹזְדוֹר. בֵּית שַׁעַר. תַּרְגּוּם אוּלָם, פְּרוֹזְדוֹרָא: **טְרַקְלִין.** מְקוֹם מוֹשַׁב הַמֶּלֶךְ. כָּךְ אַתָּה הַתְקֵן עַצְמְךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שֶׁתִּזְכֶּה לָעוֹלָם הַבָּא:

(יז) הוּא הָיָה אוֹמֵר, יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיָפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בָּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.

יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה. לְצָרְכָּהּ תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים: **מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.** לְפִי שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן אֵין הַתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים מְהַנִּים לָאָדָם, שֶׁאֵין הָעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא לְקַבֵּל שָׂכָר עַל מַה שֶּׁקִּיֵּם בָּעוֹלָם הַזֶּה:

(יח) רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַל תְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרְךָ בִּשְׁעַת כַּעֲסוֹ, וְאַל תְּנַחֲמֶנּוּ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו, וְאַל תִּשְׁאַל לוֹ בִּשְׁעַת נִדְרוֹ, וְאַל תִּשְׁתַּדֵּל לִרְאוֹתוֹ בִּשְׁעַת קְלְקָלָתוֹ.

אַל תְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרְךָ בִּשְׁעַת כַּעֲסוֹ. דִּכְתִיב (שמות לג) פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִחוֹתִי לָךְ, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, הַמְתֵּן עַד שֶׁיַּעַבְרוּ פָּנִים שֶׁל זַעַם [בְּרָכוֹת ז.]: **וְאַל תְּנַחֲמֶנּוּ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו.** שֶׁבְּשִׁעַת הַחֻרְבָּן כִּבְיָכוֹל הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַבֵּל, בִּקְּשׁוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְנַחֲמוֹ, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְשִׁיבָן (ישעיהו כב) אַל תָּאִיצוּ לְנַחֲמֵנִי: **וְאַל תִּשְׁאַל לוֹ בִּשְׁעַת נִדְרוֹ.** לְמִצְוֹא פְּתָחִים לְהַתִּיר לוֹ אֶת נִדְרוֹ. מִפְּנֵי שֶׁאָז עַל כָּל פֶּתַח וּפֶתַח שֶׁתִּמְצָא לוֹ יֹאמַר אַדַּעְתָּא דְהָכִי נָדַרְתִּי, וְשׁוּב לֹא תִּמְצָא לוֹ פֶּתַח. וּמָצִינוּ כְּשֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לָאָרֶץ לֹא הִתְחַנֵּן מִיָּד אֶלָּא הִמְתִּין וְאַחַר כָּךְ הִתְחִיל לְהִתְחַנֵּן: **בִּשְׁעַת קְלְקָלָתוֹ.** כְּשֶׁנִּתְקַלְקֵל בְּחֵטְא. לְפִי שֶׁהוּא מִתְבַּיֵּשׁ מִכָּל אָדָם. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא כְּשֶׁחָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁעָשׂוּ חֲגוֹרוֹת, דִּכְתִיב (בראשית ג) וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגוֹרוֹת, וְאַחַר כָּךְ וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים:

(יט) שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר: בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמָח וּבִכָּשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ פֶּן יִרְאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו וְהֵשִׁיב מֵעָלָיו אַפּוֹ (משלי כ"ד:י"ז-י"ח).

בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמָח. פָּסוּק הוּא בְּמִשְׁלֵי, אֶלָּא שֶׁשְּׁמוּאֵל הַקָּטָן הָיָה רָגִיל לְהוֹכִיחַ בְּנֵי אָדָם בְּמִדָּה זוֹ: **פֶּן יִרְאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו.** שֶׁעֲשִׂיתוֹ בִּלְבָבְךָ כְּאִלּוּ הוּא שְׁלוּחֲךָ לְמַלְאוֹת תַּאֲוָתְךָ: **וְהֵשִׁיב מֵעָלָיו אַפּוֹ.** מִדִּלֹּא כְּתִיב וְשָׁב אֶלָּא וְהֵשִׁיב, מַשְׁמַע יַסִּירֵהוּ מֵעַל אוֹיְבֶיךָ וְיֹשִׁיבֵהוּ עָלֶיךָ:

(כ) אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד יֶלֶד לְמַה הוּא דוֹמֶה, לִדְיוֹ כְתוּבָה עַל נְיָר חָדָשׁ. וְהַלּוֹמֵד זָקֵן לְמַה הוּא דוֹמֶה, לִדְיוֹ כְתוּבָה עַל נְיָר מָחוּק. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר הַבַּבְלִי אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטַנִּים לְמַה הוּא דוֹמֶה, לְאוֹכֵל עֲנָבִים קֶהוֹת וְשׁוֹתֶה יַיִן מִגִּתּוֹ. וְהַלּוֹמֵד מִן הַזְּקֵנִים לְמַה הוּא דוֹמֶה, לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשֵׂלוֹת וְשׁוֹתֶה יַיִן יָשָׁן. רַבִּי אוֹמֵר, אַל תִּסְתַּכֵּל בַּקַּנְקַן, אֶלָּא בְּמַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ. יֵשׁ קַנְקַן חָדָשׁ מָלֵא יָשָׁן, וְיָשָׁן שֶׁאֲפִלּוּ חָדָשׁ אֵין בּוֹ.

עַל נֵיר חָדָשׁ. שֶׁהוּא מִתְקַיֵּים. כָּךְ גִּרְסַת הַיַּלְדוּת אֵינָהּ מִשְׁתַּכַּחַת: **עֻנָּבִים קֵהוֹת.** שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן וּמַקְהוֹת אֶת הַשִּׁינַיִם. כָּךְ חָכְמַת הַיֶּלֶד לֹא נִתְיַשְּׁבָה כָּל צָרְכָהּ וְאֵין דְּבָרָיו מִתְקַבְּלִים וּמִתְיַשְּׁבִים עַל הַלֵּב: **יַיִן מִגִּתּוֹ.** שֶׁשְּׁמָרָיו מְעֹרָבִים בְּתוֹכוֹ. כָּךְ חָכְמַת הַיֶּלֶד תַּעֲרֹבֶת סְפֵקוֹת יֵשׁ בָּהּ: **רַבִּי אוֹמֵר אַל תִּסְתַּכֵּל בַּקַּנְקַן.** רַבִּי פָּלֵיג אַדְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְאָמַר כִּי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ קַנְקַן חָדָשׁ מָלֵא יַיִן יָשָׁן כָּךְ יֵשׁ יֶלֶד שֶׁשַּׁעֲמוֹ כְּטַעַם זְקֵנִים, וְיֵשׁ זְקֵנִים פְּחוּתִים בְּמַעֲלַת הַחָכְמָה מִן הַיְלָדִים:

(כא) רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר, הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד, מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם.

וְהַתַּאֲוָה. הַמְבַקֵּשׁ לְמַלְאוֹת תַּאֲוָתוֹ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּבְעִילָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: **וְהַכָּבוֹד.** שֶׁיְּכַבְּדוּהוּ בְּנֵי אָדָם:

(כב) הוּא הָיָה אוֹמֵר, הַיְלוֹדִים לָמוּת, וְהַמֵּתִים לְהֶחָיוֹת, וְהַחַיִּים לִדּוֹן. לֵידַע לְהוֹדִיעַ וּלְהִוָּדַע שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרֵא, הוּא הַמֵּבִין, הוּא הַדַּיָּן, הוּא עֵד, הוּא בַּעַל דִּין, וְהוּא עָתִיד לָדוּן. בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לְפָנָיו לֹא עַוְלָה, וְלֹא שִׁכְחָה, וְלֹא מַשּׂוֹא פָנִים, וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד, שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ. וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן. וְאַל יַבְטִיחֲךָ יִצְרְךָ שֶׁהַשְּׁאוֹל בֵּית מָנוֹס לְךָ, שֶׁעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹצָר, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹלָד, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה מֵת, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

הַיְלוֹדִים לָמוּת. מִי שֶׁנּוֹלַד כְּבָר עָתִיד הוּא לָמוּת: **וְהַמֵּתִים.** עֲתִידִים לִחְיוֹת וְלַעֲמֹד לְיוֹם הַדִּין, אֶלָּה לְחַיֵּי עוֹלָם, וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם: **וְחַיִּים לִדּוֹן.** עוֹמְדִין לִהְיוֹת נִדּוֹנִים לְיוֹם הַדִּין: **לֵידַע.** מֵאֲחֵרִים: **וּלְהוֹדִיעַ.** לַאֲחֵרִים: **וּלְהִוָּדַע.** לְהָבִין מֵעַצְמוֹ: **הוּא הַיּוֹצֵר.** שֶׁכָּל הָעוֹלָם הוּא בְּיָדוֹ כְּחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר. וּמַה טַּעַם, לְפִי שֶׁהוּא הַבּוֹרֵא שֶׁבָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מֵאַיִן, לְפִיכָךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בּוֹ כִּרְצוֹנוֹ: **הוּא הַמֵּבִין הוּא הַדַּיָּן.** אַחַר שֶׁהֵבִין כָּל מַעֲשֵׂיהֶם מְבִיאָן בַּדִּין לְפָנָיו: **הוּא בַּעַל דִּין.** שֶׁהוּא תּוֹבֵעַ אֶת הַחוֹטְאִים: **וְהוּא עָתִיד לָדוּן.** לָעוֹלָם הַבָּא: **וְלֹא מַשּׂוֹא פָנִים וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד.** שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא פָנִים אֲפִלּוּ לְצַדִּיק גָּמוּר שֶׁלֹּא יַעֲנִישׁוֹ עַל עֲבֵרָה קַלָּה שֶׁבָּאת לְיָדוֹ. וְאֵינוֹ לוֹקֵחַ שֹׁחַד הַמִּצְוָה בִּשְׁבִיל הָעֲבֵרָה. אֶלָּא נוֹתֵן שָׂכָר עַל הַמִּצְוָה וְעוֹנֶשׁ עַל הָעֲבֵרָה. כָּךְ פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם: **וְדַע שֶׁהַכֹּל בָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן.** פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל. כָּךְ עֲבֵרוֹת קַלּוֹת כְּשֶׁהֵן מְרֻבּוֹת עוֹלוֹת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל: **שֶׁעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹצָר.** שֶׁהַנְּשָׁמָה אֵינָהּ רוֹצָה לָצֵאת מִן הַפַּרְגּוֹד, מָקוֹם טָהוֹר שֶׁהַנְּשָׁמוֹת מָנָחוֹת שָׁם, וְלִכְנֵס בִּמְעֵי אִשָּׁה בְּמָקוֹם טָמֵא, וּמַלְאָךְ בָּא וּמוֹצִיאָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ וּמַכְנִיסָהּ בִּמְעֵי הָאִשָּׁה: **וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹלָד.** בְּשִׁעַת הַלֵּידָה אֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת, וּמַלְאָךְ מוֹצִיאוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ: **וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי.** יֵשׁ אָדָם מְדֻכָּא בְּיִסּוּרִים וְרוֹצֶה לָמוּת וְאֵינוֹ יָכוֹל:

השיעור השבועי - פרשת שמות

"כי טוב הוא"

"מעין גנים" סדרה ג' - פרשת שמות

"משה רבינו נולד בפרשת שמות, והדבר הראשון שנאמר עליו בתורה ("הכל הולך אחר הפתיחה") הוא "ותרא אֹתו כי טוב הוא". כמובן, כל אמא אוהבת את בנה, חושבת שהוא טוב ויפה, ורואה בו את המתנה הטובה ביותר שה' נתן לה. כשהתורה טורחת לציין שיוכבד, אֵם משה, ראתה "כי טוב הוא" יש לכך משמעות יחודית - "טוב" יחודי ששייך דווקא למשה רבינו ונוגע לתפקידו המכריע כנותן התורה וגואל ישראל, "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון" (וכלשון הרמב"ן על הפסוק "ידוע כי כל הנשים אוהבות את בניהם, יפים ושאינם יפים, וכלנה תצפנינה אותן בכל יכלתן, ואין צורך ראיה לטענה כי טוב הוא אבל פירוש הטובה הזאת, שראתה בו טוב מחודש וחשבה כי יארע בו נס וינצל", עיי"ש).

נתבונן כעת בשבעה פירושים ל"טוב" היחודי שנאמר כאן במשה, בהקבלתם לשבע מדות הלב:

חסד: "נתמלא הבית כולו אורה"

רש"י מביא את דברי חז"ל "כי טוב הוא, כשנולד נתמלא הבית כולו אורה". לימוד זה הוא מתוך היקש בין ה"טוב" האמור במשה ל"טוב" הראשון האמור בתורה, "וירא אלהים את האור כי טוב" (בעל הכלי יקר מוסיף ומחזק היקש זה מחציו השני של הפסוק האמור במשה: "ותרא אתו כי טוב הוא - ותצפנהו שלשה ירחים", כדרשת רז"ל ש"וירא אלהים את האור כי טוב" היינו "טוב לגנזו", להצפינו לצדיקים לעתיד לבוא). כפי שה' ברא את בריאתו הראשונה, האור, ואז "וירא... את האור כי טוב", כך יוכבד ילדה את בנה ואזי "ותרא אותו כי טוב הוא". בריאת האור היתה ביום הראשון של הבריאה, "יום אחד", המכוון כנגד ספירת החסד, וההיקש בין בריאת האור ללידת משה רבינו - שמאיר את העולם באור התורה - משייך פירוש זה לספירת החסד, שענינה גילוי אור.

גבורה: בר קיימא

רוב המפרשים (החל מתרגום יונתן) מסבירים כי החידוש ב"ותרא אתו כי טוב הוא" קשור בכך שמשה רבינו נולד לשבעה חדשים מקוטעים (כלומר, לאחר ששה חדשים ויום אחד מראשית הריונו, שעל כן יכלה אמו להצפין אותו במשך שלשה ירחים מבלי שהמצרים יחשדו שכבר ילדה), ועל כן היה חשש שהוא עובר שלא כלו חודשי הריונו ולא נשלמו אבריו. לכן בדקה יוכבד האם הוא שלם בכל

איבריו, והאם נגמרו שערו וצפורניו (כסימן לולד שלם), וראתה כי אכן "טוב הוא" - גמור, בריא, שלם ובר-קיימא (בעל העמק דבר מוסיף כי בדרך הטבע מי שנולד לאשה זקנה הוא חלש מאד, והחידוש היה שמשה - שנולד לאמו בגיל מאה ושלשים, לאחר שחזרו נעוריה בגיל זה, בליקוחים השניים שלקח אותה עמרם לאשה - היה חזק ובריא). פירוש זה, לפיו ה"טוב" מדגיש את החוזק והגבורה של משה רבינו, שייך לספירת הגבורה.

תפארת: יפה וטוב בצורתו

פרשנים רבים מפרשים כי "טוב" בהקשר של תינוק שזה עתה נולד הוא יפה - טוב בצורתו. דוגמה נוספת בתורה לכך שהטוב מתאר את המראה מוצאים ברבקה אמנו, שהתורה מתארת אותה כ"טֹבת מראה" (בילדותה, בהיותה בת שלש שנים). יפי שייך, כמובן, לספירת התפארת.

נצח: הגון לנביאות

בספירות המורגש, חסד-גבורה-תפארת, התפרש ה"טוב" כמתאר תופעה הקיימת במשה עצמו - שהוא מלא אור, חזק ויפה. בספירות הבאות, נצח והוד, מדובר בטוב יותר תועלתני - לא "טוב" אלא "טוב ל...". פירוש אחד, במדרש, הוא שיוכבד ראתה באינטואיציה האמהית שלה כי בנה הנולד "הגון לנביאות". משה רבינו אינו סתם נביא, אלא אביהם ורבם של כל הנביאים, שנתנבא ב"זה" והוא הוא נותן התורה (היותו של משה "טוב" מצוינת דווקא בהקשר של מתן תורה, במאמר חז"ל "יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים. יבא טוב, זה משה, דכתיב 'ותרא אותו כי טוב הוא', ויקבל טוב, זו תורה, דכתיב 'כי לקח טוב נתתי לכם', מטוב, זה הקב"ה, דכתיב 'טוב ה' לכל', לטובים, אלו ישראל, דכתיב 'הטיבה ה' לטובים'"). פירוש זה שייך לספירת הנצח, שהיא שרש הנביאים, כמפורש בהקדמת תקוני הזהר.

הוד: הגון לגאולה

פירוש נוסף של "טוב ל..." הוא שיוכבד ראתה כי משה מתאים וראוי להיות גואל ישראל - "מושיען של ישראל". מרים הנביאה התנבאה כי "עתידה אמי להוליד בן שיושיע את ישראל", ואפילו אצטגניני פרעה - שמצד הקליפה - ראו כי יום לידת משה הוא יום מסוגל ללידת מושיען של ישראל (ומן הסתם הדברים היו מפורסמים), וכאשר נולד משה ראתה אמו כי אכן הוא הוא הבן הראוי לכך. דוגמה לכך ש"גואל" נקרא "טוב" יש במגלת רות, שם נקרא הגואל טוב - "אם יגאלך טוב יגאל" (שם הגואל הוא מי שנושא אשה, בפרט אחרי שבעלה מת, וכך גואל ישראל הוא מי שמעלה את כנסת ישראל, ומשה רבינו אף נושא אותה, שהרי הוא נקרא "בעלה דמטרוניתא"). משה הגואל מוציא את ישראל מעבדות לחרות, ענין השייך ל"תמורת ממשלה עבדות" שבספירת ההוד.

יסוד: שנולד מהול

חז"ל לומדים "ותרא אתו כי טוב הוא" כי משה רבינו נולד מהול. מי ששלם ומתוקן בקדושת הברית שלו, תיקון ספירת היסוד, הוא צדיק - "צדיק יסוד עולם" - ועל הצדיק נאמר "אמרו צדיק כי טוב". מי שנולד מהול הוא טוב ונקי מיסודו בכל תכונות נפשו - אין לו תאוות רעות, לא בתאות אכילה ולא בתאות עריות - וכל תכונותיו ונטיותיו הן טובות, "תאות צדיקים אך טוב".

מלכות: שם טוב

יש שדרשו מהפסוק "ותרא אתו כי טוב הוא" כי שמו המקורי של משה רבינו היה טוב (או טוביה, לפי שתי הדעות בזה בחז"ל), טרם שנקרא 'משה' על ידי בת פרעה. שם - המתאר את היחס של האדם לסביבתו - שייך לספירת המלכות (והשלמות של השם "טוב" היא בסוד "כתר שם טוב" ש"עולה על גביהן" של שאר הכתרים - עלית המלכות עד שרשה בכתר עליון, וד"ל).

חשיפת כל הטוב בכל יהודי

שבעת הפירושים משלימים תמונה מלאה של מדותיו הטובות של משה. ובדרך רמז, כאשר מתמצתים כל פירוש למלה אחת הסדר הוא **אור**-**קיום**-**יפי**-**נביא**-**גואל**-**מהול**-**שם**, העולה יחד 987 (מספר אהבה), **אהיה** (השם הקדוש שמתגלה בפרשה זו למשה) פעמים **כי טוב**, וממוצע כל מלה הוא **מצוה**.

את שבע תכונות הטוב יש לזהות במשה רבינו גואל ישראל הראשון ואחריו ב"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא". בכל יהודי יש ניצוץ משה רבינו, ויש להשלים ולחשוף בו את כל הטוב שמתגלה באישיותו של משה רבינו.

כל התכונות יכולות להתגלות, בזעיר אנפין, בכל יהודי מכח ניצוץ משה רבינו שבו, ובקיצור: מילוי הבית באור הוא גילוי נשמת היהודי. היותו של כל יהודי 'גמור' ובר-קיימא מתבטא בכך שהוא מוכן לתפקידו בעולם, ואל לו לטעון שעליו לחכות עוד לגמר והשלמה (אוכל לפעול רק אחרי שאסיים את הש"ס, שאגמור לתקן את מדותי וכו'). יפיו של כל יהודי הוא הכריזמה המיוחדת בה הוא ניחן. כל יהודי הוא הגון לנבואה - להיות נביא המביא בניב שפתיו את דבר ה' לעולם. כל יהודי ראוי להיות גואל, המסייע לאנשים 'לצאת מהבוץ'. כל יהודי נולד מהול במובן זה שהוא יכול להיות נקי מתאוות רעות. שמו של כל יהודי הוא טוב בכך שכל יהודי ראוי להיות מוכתר ב"כתר שם טוב" של "יהודי טוב" (א גוטער איד, כפי שמכונה צדיק בחסידות פולין, אלא שמשה רבינו גם נתעלה מלהיות א גוטער איד למעלת משה רבינו, נשיא הדור).

לוח הילולא דצדיקיא לשבוע פרשת שמות

יום ראשון ט"ו טבת

הרה"ק רַבִּי חַיִּים מָרְדְּכַי בהרה"ק ר' אִיתָמָר מִנַּדְבוֹרְנָא, בַּעַל 'דְּבַר חַיִּים' (תשל"ח)

הרה"ק רַבִּי רְפָאֵל בהרה"ק ר' יַעֲקֹב יוּקְל מִבָּערְשִׁיד (תקפ"ז)

יום שני, ט"ז טבת

הרה"ק רַבִּי שְׁמַרְיָה נֹחַ בהרה"ק ר' יְהוּדָה לֵייב שְׁנֵיאוֹרְסָאהן מִבָּאבְּרוֹיסְק, בַּעַל 'שֶׁמֶן לַמָּאוֹר' (תרפ"ג)

יום שלישי, י"ז טבת

הרה"ק רַבִּי אֶפְרַיִם פִּישֶׁל ב"ר יוֹסֵף יְהוּדָה אַרְיֵה לֵייב מִסְּטְרִיקוֹב (תקפ"ב)

הרה"ק רַבִּי חַיִּים שְׁמוּאֵל בהגה"צ ר' אֱלִיעֶזֶר מֵחַאנְטְשִׁין (תרע"ו)

יום רביעי, י"ח טבת

הרה"ק רַבִּי צְבִי אֱלִימֶלֶךְ ב"ר פֶּסַח שַׁפִּירָא מִדְּינוֹב, בַּעַל 'בְּנֵי יִשָּׂשכָר' (תר"א)

הרה"ק רַבִּי מֹשֶׁה בהרה"ק ר' מָרְדְּכַי טְוֶוערְסְקִי מִקָּארִיסְטְשׁוֹב (תרכ"ו)

יום חמישי, י"ט טבת

הרה"ק רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ בהרה"ק ר' יְשָׂכָר בָּער וַוייסְבְּלוּם מֵרוּדְנִיק (תר"ט)

יום ששי, כ' טבת

הַנָּשֵׂר הַגָּדוֹל רַבֵּנוּ מֹשֶׁה בֶּן מַיְימוֹן -הָרַמְבַּ"ם, בַּעַל הַ'יָּ"ד הַחֲזָקָה' וּ'מוֹרֶה נְבוֹכִים (תתקס"ה)

שבת קדש כ"א טבת

הרה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל אַבְרָהָם בהרה"ק ר' מְשֻׁלָּם זוּסְיָא מִטְשַׁאוּרְנָא-אוֹסְטְרָהָא, בַּעַל 'נֵזֶר יִשְׂרָאֵל וַעֲטֶרֶת אַבְרָהָם' (תקע"ד)

הרה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל דּוֹב בָּער ב"ר יוֹסֵף מִוִּילָעדְנִיק, בַּעַל 'שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל' (תר"י)

רבי צבי אלימלך מדינוב | בעל 'בני יששכר'

מבט אחד מספיק

רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב, נולד בשנת תקמ"ג ביאבורניק שבגליציה. אביו, רבי פסח לנגזם, היה מלמד מצאצאיו של רבי שמשון מאוסטרופולי, ואמו, רחל מינה, הייתה אחייניתם של רבי אלימלך מליז'נסק ואחיו רבי זושא מאניפולי. רבי צבי אלימלך נשא את הרבנית חנה מינדל בת הרב שמואל מציטש. היה מתלמידי החוזה מלובלין ורבי מנחם מנדל מרימנוב, ואחריהם של המגיד מקוז'ניץ וה"אוהב ישראל" מאפטא. קשרים קרובים היו לו עם תלמידי בית-מדרשו של החוזה מלובלין ובראשם רבי נפתלי צבי מרופשיץ ורבי צבי הירש מזידיטשוב. שימש ברבנות בדינוב, ריבטיטש, סטריז'וב, האליטש ומונקאטש. פעל רבות להפצת הקבלה ונלחם בחריפות במשכילים. הצדיק נפטר בדינוב בי"ח בטבת ה'תר"א בגיל 58, והשאיר שלשה בנים ושלוש בנות. בנו רבי דוד מילא את מקומו בדינוב.

***

סיפר החסיד המופלג מורנו הרב יצחק דובער הכהן משעברשין, ששמע בעצמו מפי הגאון הקדוש ר' צבי אלימלך מדינוב: שבעת הסתופפו בצל רבינו מנחם מענדיל מרימינאב, פעם אחת בסעודה שלישית הגיד הרב הקדוש מורנו הרמ"מ ששמע כרוז בשמים, שכל מי שהוא בדורו של המגיד מקאזניץ ולא יראה פני המגיד, הוא לא יזכה לראות פני משיח. ויהי בשמעו כן יוצא מפי קדשו, אז כאשר הביאו הנרות על השלחן קיבל פרידת שלום מאת רבו הקדוש ולקח מקלו בידו ותרמילו על כתפו לילך לקאזניץ לראות פני המגיד. כי פן ואולי יבא משיח והוא עוד לא ראה פני המגיד, ואז לא יזכה לראות פני משיח! ולא נתן מנוח לגופו ביום ולילה לא שקט ולא לן בשום מקום, כי אם כיתת רגליו והלך במסירות נפש למען יראה פני המגיד.

כאשר הגיע לקאזניץ, אז הלך מישור בלי התמהמה לבית המדרש של המגיד במקלו בידו ותרמילו על כתפיו, שכן כי ירא פן יתמהמה בהליכתו לאכסניא להניח תרמילו ומקלו, ויבא משיח ולא יוכל לראות פניו, יען לא ראה פני המגיד. ויהי כאשר בא לביהמ"ד שאל איה רבינו המגיד, והשיבו לו, כי הוא בחדרו הקטן סמוך לביהמ"ד. אז הלך כרגע להחדר הקטן במקלו ותרמילו, ויהי בבאו החדרה לא היה ביכלתו לראות פני המגיד, יען עמדו סביב מיטתו אשר היה שוכב שמה הרבה אנשים ונשים, והיה ירא פן אם יתעכב עוד עד אשר יקבלו כל אחד ברכתם, וביני לביני יבא משיח ולא יזכה לראות פניו... אז סיבב את עצמו לצד הכותל, והגביה רגלו אחת ונשען על הכותל ועל מקלו, ובידו השנייה נשען על אחד והגביה גופו לראות פני המגיד המונח במיטתו. וכאשר ראה פניו הגביה המגיד ראשו ואמר: "בראיה בעלמא קני".

***

הסיפור נגמר כאן. אבל אנחנו, שמכירים את תולדותיו של רבי צבי אלימלך, יכולים לשאול: האם כל המאמץ היה לשווא? הלא בסופו של דבר לא זכה הצדיק לראות את פני המשיח... על כך יש להשיב בלשונו של המגיד מקוז'ניץ: "בראייה בעלמא קני". כבר באותה ראייה, רגע חטוף של הבטה בצדיק, קנה לו רבי צבי אלימלך מעלות רבות - ובכללן גם ראיית פני משיח! מדוע?

נפתח בכך, שנושא ההתקשרות לצדיקים נראה חסר מובן בעיני רבים: הלא ישנם ספרים קדושים וחשובים, מהם ניתן לשאוב יראת שמיים ודרך בעבודת ה'. לשם מה נדרשות הנסיעה לצדיק, ראיית פניו והצדקה למענו?

אך האמת היא, שללא התקשרות לצדיק יכולת האדם להתנתק מהרע שבו מוגבלת מאוד. בחסידות דרשו על כך את הפסוקים בפרשת מחית עמלק, בה נאמר בתחילה: "תמחה את זכר עמלק", ולאחר מכן: "אמחה את זכר עמלק". אמנם, מוטל עלינו לעשות ככל יכולתנו, אך היכולת הזו מוגבלת לרובד החיצוני יותר של עבודת ה'. מחייה מוחלטת של הרע בנפש, אפשרית רק בסיוע מלמעלה. את הסיוע הזה מקבלים דרך הצדיק.

משל נוסף לעניין הוא שני השלבים בברית המילה: הסרת הערלה הגסה, הרע הבוטה והגלוי, נעשית ברוחניות על ידי עבודת האדם. אך הפריעה, הסרת העור הפנימי הדק, ניתנת לביצוע רק על ידי עזרה חיצונית. גם כאן ישנם פסוקים המבטאים היטב את החלוקה הזו: הפסוק התובע: "ומלתם את ערלת לבבכם", שייך לחלק ה'מילה', וזה המבטיח: "ומל ה' אלקיך את לבבך", שייך לפריעה. בשלב הזה, מבטלת הפריעה את כל המידות הרעות שבנפש הבהמית.

אך האם ראיה בלבד, מבט חטוף אחד, מסוגל לפעול כך על הנפש? מסתבר שכן. כאשר הביא אליעזר את רבקה מחרן, והיא ראתה את יצחק מתקרב אליהם, גרמה לה ההתרגשות ליפול מן הגמל עוד בטרם ידעה מיהו. עבורה, זה היה רגע ה'פריעה'. הרגע בו נפרדה סופית ממעשיהם הרעים של בית אביה.

כך ניתן להבין מדוע הכרחי היה לראות את המגיד על מנת לקבל פני משיח, וכיצד זכה רבי צבי אלימלך לבחינה זו: כאשר נפטרים מהערלה על כל רבדיה, מתגלה הפנימיות האמיתית של היהודי, ניצוץ משיח שבו. בראיית פני צדיק ובהתקשרות אליו, מקבל החסיד את פניהם של שני משיחים: ניצוץ המשיח שבצדיק (המתגלה ביתר שאת בצדיקים שהם גם מנהיגי ישראל), וניצוץ המשיח שלו עצמו המשתלהב ומתגלה.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מֻמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחָתָ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכּוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחָתָ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור ב"ד אייר תשפ"ג]

